



Vaasan yliopisto  
UNIVERSITY OF VAASA

Vilja Härkönen

# **Pakotteiden vaikutukset Venäjän talouskasvun kehitykseen**

Laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö  
Taloustieteen pro gradu -tutkielma  
Kauppatieteiden maisteriohjelma

Vaasa 2025

---

**VAASAN YLIOPISTO****Laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö**

<b>Tekijä:</b>	Vilja Härkönen		
<b>Tutkielman nimi:</b>	Pakotteiden vaikutukset Venäjän talouskasvun kehitykseen		
<b>Tutkinto:</b>	Kauppatieteiden maisteri		
<b>Oppiaine:</b>	Taloustiede		
<b>Työn ohjaaja:</b>	Juuso Vataja		
<b>Valmistumisvuosi:</b>	2025	<b>Sivumäärä:</b>	71

---

**TIIVISTELMÄ**

Tässä tutkielmassa tutkitaan, kuinka Venäjää kohtaan asetetut pakotteet ovat vaikuttaneet maan bruttokansantuotteen kehitykseen. Tutkimus keskittyy tarkastelemaan Venäjän talouskasvun kehitystä vuosina 2000–2025. Eryyisenä painopisteenä on vuoden 2014 jälkeinen ajanjakso, jolloin Krimin valtaukseseen liittyen länsimaat asettivat ensimmäiset pakotteensa Venäjää kohtaan. Näitä pakotteita on jatkettu aina puolivuositain tähän päivään saakka, mutta Venäjän hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022 uusia pakotepaketteja asetettiin pakotekoalition puolesta ja pakotteet saivat täysin uudenlaiset mittasuhteet.

Empiirinen analyysi perustuu menoerämenetelmään, jonka avulla tutkimus tarkastelee bruttokansantuotteen kehitystä keskeisten kasvutekijöiden kautta: muun muassa säästämisasteen, tutkimus- ja kehittämismenojen sekä julkisen kulutuksen kautta. Aikasarjadata on kerätty kansainvälisistä lähteistä, kuten International Monetary Fundin World Economic Outlook- sekä Unescon Institute for Statistics -tietokannoista. Tutkielma yhdistää ainutlaatuisella tavalla kvalitatiivista ja kvantitatiivista analyysiä.

Tulosten perusteella voidaan todeta Venäjän talouskasvun tason laskeneen merkittävästi vuoden 2014 jälkeen. Bruttokansantuotteen vuosittain kasvu laski noin 3,5 prosenttiyksikköä pakotteiden asettamisen jälkeen. Investointien ja säästämisasteen vaikutus kasvuun oli positiivinen ennen vuotta 2014, mutta säästämisen vaikutus heikkeni merkittävästi pakotteiden asettamiseksi jälkeen. Julkisten menojen vaikutus talouskasvuun oli pääosin negatiivinen, mutta tilastollinen merkitsevyys jäi heikoksi. Sotilasmenojen negatiivinen vaikutus talouskasvuun pieneni huomattavasti vuoden 2014 jälkeen, kun Venäjän talous alkoi muuntumaan hiljalleen kohti sotateollista taloutta. Asiantuntijahaastattelut avaavat kolmansien maiden roolia ja ulkomaankaupan uusia reittejä osana Venäjän sopeutumisstrategioita, joilla se pyrkii minimoimaan pakotteiden negatiivisia vaikutuksia. Haastatteluiden sekä aikasarja-analyysin pohjalta voidaan todeta, etteivät Venäjän käyttämät sopeutumisstrategiat talouden vakauttamiseksi tue pitkän aikavälin talouskasvua. Valtiokeskeisempi talousmalli ei tue esimerkiksi innovaatioiden, tutkimus- ja kehittämistoimien sekä kansalaisten yleisen hyvinvoinnin vakaata ja positiivista kehitystä.

---

**AVAINSANAT:** Talouskasvu, bruttokansantuote, pakotteet, talouspakotteet, kasvuteoriat, Ukrainan kriisi 2014-, Venäjän hyökkäys Ukrainaan 2022

## Sisällys

1	Johdanto	6
2	Pakotteet	9
2.1	Talouspakotteet	11
2.2	Pakotteiden rajoitukset	14
3	Talous ja talouskasvu	16
3.1	Venäjän talouden yleiskuva	16
3.2	Bruttokansantuote	18
3.2.1	Menoerämenetelmä	19
3.2.2	BKT:n rajoituksia	20
3.3	Kasvuteoriat	22
4	Venäjää koskevat pakotteet	26
4.1	Venäjää kohtaan asetetut pakotteet	26
4.2	Pakotteiden vaikutukset Venäjän talouskasvun ajureihin	29
4.2.1	Krimin valtauksen jälkeiset ensimmäiset pakotetotimet	29
4.2.2	Pakotteiden laajentuminen Venäjän hyökättyä Ukrainaan vuonna 2022	31
4.2.3	Sotatalous	33
4.3	Venäjän sopeutumisstrategiat	35
5	Aineisto ja tutkimusmenetelmät	39
5.1	Metodologinen lähestymistapa	39
5.2	Kvantitatiivinen aineisto	40
5.3	Haastatteluaineisto	41
6	Kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen analyysin tulokset	43
6.1	Venäjän talousympäristön muutos	43
6.1.1	Talouskasvun ajurit - määrällinen analyysi	43
6.1.2	Laadullinen näkökulma talousympäristön muutokseen	45
6.2	Sopeutumisstrategiat ja niiden toimivuus	47
6.2.1	Ajallinen eriytyminen vuoden 2014 jälkeen	48
6.2.2	Sopeutuminen pakotteisiin	49

6.3 Pitkäaikainen talouskasvu	52
6.3.1 BKT:n trendikehitys	53
6.3.2 Valtion roolin kasvu ja talouskasvun haasteet	54
7 Johtopäätökset	57
Lähteet	60
Liitteet	68
Liite 1. Regressiomallit	68
Liite 2. Haastattelukysymykset	71

## Kuviot

- Kuvio 1. Hankintaprosessi pakotteiden kiertämisessä (Countering Russian sanctions evasion - guidance for exporters, 2025). 37
- Kuvio 2: Venäjän BKT:n kasvuvauhti 2000–2025. 44

## Taulukot

- Taulukko 1. Venäjän reaalisien BKT-kasvun keskiarvo ja -hajonta ennen ja jälkeen vuoden 2014. 54
- Taulukko 2: Newey–West-estimoitu regressiomalli, jossa talouskasvua selittävinä muuttujina ovat investointi- ja säästämisaste, julkinen kulutus sekä T&K-menot. 68
- Taulukko 3: Newey–West-estimoitu regressiomalli, jossa talouskasvua selittävänä muuttujana on säästämisaste ja malliin sisältyy dummy-muuttuja post2014 sekä interaktiotermin. 68
- Taulukko 4: Newey–West-estimoitu regressiomalli, jossa talouskasvua selittävänä muuttujana on julkiset menot ja malliin sisältyy dummy-muuttuja post2014 sekä interaktiotermin. 69
- Taulukko 5: Newey–West-estimoitu regressiomalli, jossa talouskasvua selittävänä muuttujana on sotilasmenot ja malliin sisältyy dummy-muuttuja post2014 sekä interaktiotermin. 69
- Taulukko 6: Newey–West-estimoitu regressiomalli, jossa tarkastellaan talouskasvun keskimääräisen tason muutosta vuoden 2024 jälkeen dummy-muuttujan post2014 avulla. 70

# 1 Johdanto

Helmikuussa 2022 Venäjä käynnisti laittoman hyökkäyssodan Ukrainaa vastaan, jatkaen vuonna 2014 alkanutta konfliktia, jolloin se miehitti Krimin niemimaan. Venäjän presidentti Vladimir Putin perusteli hyökkäystä muun muassa historiallisilla motiiveilla sekä vastauksena hänen kokemaansa uhkaan NATO:n laajentumisesta. Euroopan Unioni on sopinut laajoista pakotepaketeista vastauksena Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainassa, mitkä on koordinoitu tiivistii muun muassa Yhdysvaltojen kanssa (Pakotteet ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa, n.d.). Nämä pakotteet täydentävät vuoden 2014 toimia, jotka määrättiin, kun Krim liitettiin Venäjään. Myös Venäjän toimesta tapahtuneiden ihmisoikeusloukkausten sekä hybridiuhkien takia pakotteiden asettaminen oli perusteltua.

Ensimmäiset mittavimmat pakotepaketit asetettiin 25. helmikuuta 2022, joista suurimmat päätökset kohdistuivat henkilöpakotteisiin sekä sektorikohtaisiin talouspakotteisiin. Esimerkiksi rahoitusvirrat Venäjältä Eurooppaan ja Venäjän valtiomisteiset yritykset olivat pakotteiden kohteina. Energiasektorille puolestaan asetettiin vientikielto tietyille öljynjalostukseen käytettäville tuotteille. (EU on asettanut uusia mittavia pakotteita Venäjän toiminnan johdosta, 2022). Venäjän talouden odotettiin kärsivän uusista pakotteista huomattavasti, mutta vastoin odotuksia, Venäjä onnistui välttämään pitkän aikavälin taantuman ja kääntämään talouskasvunsa positiiviseksi odotettua nopeammin.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on analysoida pakotteiden vaikutuksia Venäjän bruttokansantuotteen (BKT) kehitykseen vuodesta 2014 lähtien. Lisäksi tutkimuksessa pyritään selvittämään, miten Venäjä on onnistunut säilyttämään positiivisen talouskasvun ja millä sopeutumisstrategioilla se on minimoinut pakotteiden taloudellisia vaikutuksia. Tutkimalla Venäjän käyttämiä keinoja talouspakotteiden kiertämiseen, voidaan tulevaisuudessa paremmin valmistautua vastaaviin tilanteisiin ja kehittää tehokkaampia keinoja pakotteiden toimeenpanoon. Tutkielman tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- 1) Miten pakotteet ovat vaikuttaneet Venäjän talouden keskeisiin kasvutekijöihin?
- 2) Miten sotateollisuuden kasvu on vaikuttanut Venäjän BKT:n kehitykseen?
- 3) Kuinka tehokkaita Venäjän sopeutumisstrategiat ovat olleet pitkäaikaisen talouskasvun kannalta?

Tutkielma on jaettu rakenteeltaan siten, että johdantoa seuraa aiheen teoreettisen viitekehyksen käsittely. Tässä osiossa tarkastellaan talouspakotteiden vaikutusmekanismeja ja niiden yhteyttä bruttokansantuotteen kehitykseen. Lisäksi perehdytään BKT:n teoreettiseen taustaan ja sen keskeisiin kasvutekijöihin, kuten investointeihin ja teknologiseen kehitykseen. Teoreettisen tarkastelun keskiössä on Solowin kasvumalli, joka on yksi taloudellisen kasvun keskeisimmistä malleista. Mallin avulla voidaan paitsi analysoida Venäjän BKT-kehitystä, myös luoda pohjaa pitkän aikavälin talouskasvun ennustamiselle.

Neljännessä luvussa käydään läpi aiempaa tutkimusta Venäjää kohtaan asetetuista pakotteista sekä niiden vaikutuksista Venäjän talouskasvun ajureihin. Tässä luvussa käydään myös läpi keskeisimmät Venäjän sopeutumisstrategiat, joiden avulla maa on onnistunut pitämään bruttokansantuotteen prosentuaalisen muutoksen positiivisena: syyskuussa 2024 BKT:n prosentuaalinen muutos oli 4,2 %, kun esimerkiksi vuonna 2022 luku oli -1,2 % (Venäjä-tilastot, n.d.).

Viidennessä luvussa esitellään tutkielman aineisto, joka koostuu Venäjän bruttokansantuotteen kehityksestä ajanjaksolla 2000–2025 sekä asiantuntijoiden haastatteluista liittyen Venäjän sopeutumisstrategioihin. Bruttokansantuotteen kehitystä tutkitaan aikasarja-analyysillä, jonka avulla pystymme tekemään johtopäätöksiä ilmiöiden välisistä riippuvuuksista sekä tekemään johtopäätöksiä pakotteiden tehokkuudesta ja niiden vaikutuksesta Venäjän bruttokansantuotteeseen. Toteuttamalla laadullista analyysia haastatteluista saamme asiantuntevia näkemyksiä siitä, miten Venäjä onnistui sopeutumisstrategioidensa suhteen ja onko ilmiössä

nähtävillä pitkän aikavälin vaikutusta talouskasvuun. Tutkielman metodologinen lähestymistapaa, eli kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen analyysin yhdistäminen, luovat ainutlaatuisen tieteellisen perustan tutkimuskysymysten tarkasteluun. Kuudennessa luvussa esitellään tutkimustulokset ja seitsemäs luku vetää yhteen tutkielman keskeisimmät löydökset.

## 2 Pakotteet

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen kiinnostus pakotteita kohtaan poliittisena vaikutuskeinona heräsi: kohdemaan hallituksen päätöksentekoprosessiin haluttiin vaikuttaa, mutta harkitusti ja ilman sotilaallisten voimien käyttöä (Hufbauer ja muut, 2009, s. 5; Morgan ja muut, 2023, s. 6). Pakotteilla toivotaan muutosta esimerkiksi kohdemaan sotilaallisten voimien käyttöön, ihmisoikeustilanteeseen tai terrorismin uhkaan.

Pakotteet ovat poliittisia toimia, joita yksi tai useampi maa toteuttaa tavoitteenaan vaikuttaa pakotteiden kohteena olevan maan tai ihmisryhmän harjoittamaan politiikkaan ja toimintaan, jonka katsotaan rikkovan kansainvälisiä sopimuksia ja rauhaa (Morgan ja muut, 2023, s. 2). Hufbauerin ja muiden (2009, s. 7) mukaan pakotteiden asettaminen välittää kolme erilaista viestiä kolmelle eri yleisölle: ne kertovat kohdemaalle, ettei pakotteiden asettaja hyväksy niiden toimia; liittolaisille se osoittaa, että pakotteiden asettaja on valmis tukemaan sanojaan konkreettisilla teoilla; ja kotimaiselle yleisölle se puolestaan viestii sitä, että hallitus on valmis toimimaan suojellakseen kansakunnan keskeisiä etuja.

YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmiin perustuvat pakotteet velvoittavat Suomea, mutta EU voi myös ottaa käyttöön autonomisia rajoittavia toimenpiteitä (Talouspakotteet ja jäädytyspäätökset, n.d.). EU:n pakotejärjestelmä vaatii EU:n perussopimusten mukaisen oikeusperustan muun muassa seuraaville pakotelajeille: aseidenvientikielto, matkustuskielto, varojen jäädyttäminen sekä talouspakotteet. Talouspakotteet koskevat kaupan, puolustuksen, teknologian, rahoituksen, liikenteen ja energia-alan rajoituksia. (EU:n käyttämät pakotetyypit, 2024). Näiden lisäksi muun muassa vienti- ja tuontirajoitukset ovat yleisesti käytössä olevia pakotekeinoja (Talouspakotteet ja jäädytyspäätökset, n.d.).

Venäjää kohtaan kohdistettujen pakotteiden tavoitteena on aiheuttaa Venäjälle haittaa ja seurauksia sen sotilaallisten toimien vuoksi sekä yleisesti heikentää Venäjän mahdollisuuksia jatkaa hyökkäyssotaa Ukrainassa. Venäjää kohtaan on kohdistettu rajoittavia toimenpiteitä kuudella eri perusteella, jotka ovat lyhyesti seuraavat: sektoripakotejärjestelmä, henkilö- ja yhteisöpakotejärjestelmä, Krimin ja Sevastopolin aluepakotejärjestelmä, uusi aluepakotejärjestelmä, Venäjän sisäistä tilannetta koskeva pakotejärjestelmä sekä hybridipakotejärjestelmä (Venäjä: Pakotteet, 2024). Pakotteet kohdistuvat rahoitus-, energia- ja liikennesektoriin sekä teknologiavientiin. Talouspakotteet, kuten esimerkiksi kauppapakotteet ja jäädytyspäätökset, kohdistuvat myös Valko-Venäjään ja Iraniin, jotka ovat osaltaan olleet mukana Venäjän hyökkäyssodassa. Myös rahoitussektorille on asetettu useita rajoituksia, kuten eurokäteisen vientikielto ja Venäläisten pankkien sulkeminen kansainvälisen SWIFT-järjestelmän ulkopuolelle. (Pakotteet ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa, n.d.). Joulukuussa 2024 hyväksyttiin jo 15. pakotepaketti Venäjää kohtaan, minkä keskeisimpänä tarkoituksena on puuttua EU:n pakotteiden kiertämiseen kohdistamalla toimia Putinin varjolaivastoon, jonka avulla öljyn hintakattoa on pyritty kiertämään, sekä edelleen heikentää Venäjän sotilaallista kyvykkyyttä (Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan: EU hyväksyi 15. pakotepaketin, 2024). Myös teknologian vientiin kiinnitettiin enemmän huomiota, sillä EU asetti pakotteita sellaisia henkilöitä ja organisaatioita kohtaan, jotka olivat toimittaneet Venäjälle vientirajoitusten alaista teknologiaa ja tukeneet näin Venäjän hyökkäyssotaa (Hartikainen, 2024).

Venäjän talouden keskeisin ajuri on öljyteollisuus ja siitä saatavat vientitulot. Vaikka Venäjän talous vajosi vuonna 2022 taantumaan, se onnistui kääntämään bruttokansantuotteen kasvunsa positiiviseksi jo heti seuraavana vuonna. Keskeisin syy tälle kehitykselle löytyy Venäjän vaihtotaseen ylijäämästä, joka nousi huippuunsa vuonna 2022. Energiahyödykkeiden hinnat olivat korkealla jo ennen Venäjän hyökkäystä Ukrainaan ja hyökkäyksen jälkeen hinnat nousivat entisestään. Venäjä onnistui myös löytämään uusia vientimarkkinoita kasvattaen raakaöljyn vientiä muun muassa Kiinaan ja Intiaan. Vaikka tuonti Venäjälle supistui pakotteiden myötä huomattavasti ja rupla

heikentyi, eivät vientipakotteiden vaikutukset ehtineet purra tarpeeksi ajoissa ja Venäjä onnistui vaihtotaseen ylijäämänsä ansiosta saamaan talouskasvunsa takaisin positiiviseksi. (Simola, 2023). Joulukuussa 2022 asetetut vientipakotteiden vaikutukset näkyivät kuitenkin öljyn vientitulojen määrässä: helmikuussa 2023 Venäjän kuukausittaiset öljyn vientitulot tippuivat 41.7 % verrattuna helmikuuhun 2022 (Impact of sanctions on the Russian economy, n.d.).

## 2.1 Talouspakotteet

Talouspakotteiden tavoitteena on estää kohdemaita saamasta pääomaa, resursseja, tavaroita, palveluita ja teknologiaa. Näin talouspakotteet heikentävät kohdemaan taloutta sekä vahingoittaa sen hallintoa. (Gutmann ja muut, 2024, s. 3). Pakotteiden asettaja pyrkii aiheuttamaan kohdemaalle taloudellisia kustannuksia kolmen eri väylän kautta: rajoittamalla vientiä, estämällä tuontia ja hankaloittamalla rahoituksen saantia, mikä sisältää myös varojen jäädyttämisen tai niiden takavarikoinnin. Kaksi ensimmäistä keinoa ovat yleisimmin käytettyjä, mutta esimerkiksi vuonna 2022 EU on jäädyttänyt Venäjän keskuspankin varoja yli 200 miljardin euron edestä. Rahoituspakotteet voivat vahvistua markkinavoimien seurauksena, kun taas kauppapakotteiden, kuten vienti- ja tuontirajoitusten, kohdalla vaikutus on usein päinvastainen. Esimerkiksi vientikiellon aiheuttama niukkuus nostaa hintoja, mikä luo kannustimen salakuljetukselle ja pakotteiden kiertämiselle. Koska kiinnijäämisen riski on usein pieni suhteessa mahdollisiin hyötyihin, salakuljettajat ovat valmiita ottamaan riskin. Sen sijaan rahoituslaitokset ja sijoittajat suhtautuvat pakotteiden kiertämiseen huomattavasti varovaisemmin, sillä kiinnijäämisestä voi seurata merkittäviä pääomatappioita ja oikeudellisia seuraamuksia. Tämä varovaisuus vahvistaa rahoituspakotteiden tehoa, sillä mitä suuremmaksi kohdemaan taloudellinen riski koetaan, sitä enemmän sijoittajat ja lainanantajat karttavat sitä – jopa siinä määrin, että pakotteiden vaikutus voi laajentua ilman uusia virallisia rajoituksia. (Hufbauer ja muut, 2009, s. 44–47).

Monet tutkimukset osoittavat, että talouspakotteilla on ollut negatiivinen ja merkittävä vaikutus kohdemaan talouden keskeisiin toimijoihin kuten esimerkiksi

yksityishenkilöihin ja yrityksiin, turismiin, rahoitusalaan sekä energiateollisuuteen. Talouspakotteilla nähdään olevan myös vahva negatiivinen vaikutus kohdemaan kaupankäyntiin, ulkomaisiin investointeihin, kasvuun sekä köyhyyteen. Vaikutukset ovat pitkäkestoisia ja ne ovat näkyvillä senkin jälkeen, kun pakotteet on poistettu käytöstä. (Morgan ja muut, 2023, s. 13; Gutmann ja muut, 2024). Keskimääräinen muutos BKT per asukasta -kohden on 0,2–2 % vuosittain, laajemmissa pakotepaketeissa lasku voi olla jopa 5 %. Myös Simolan mukaan pakotteilla voilla olla pitkäkestoinen vaikutus kohdemaan talouteen ja etenkin BKT:n elpymiseen. Pakotteilla on myös merkittäviä vaikutuksia kahdenväliseen kauppaan: laajimmat kaupp rajoitukset voivat vähentää maiden välistä kauppaa 80–90 %, pienemmät rajoitukset puolestaan 14–32 %. Mitä kauemmin pakotteet pysyvät voimassa, sitä vaikeampaa kauppavirtojen palauttaminen entiselle tasolle pakotteiden jälkeen tulee olemaan. (Simola, 2023, s. 6).

Talouspakotteiden vaikutus voidaan nähdä riippuvan kolmesta tekijästä: kohdemaan kuluttajien mieltymyksistä, tuotantopanosten korvattavuudesta ja tuotantotekijöiden liikkuvuudesta. Jos maan kotimaiset tuotteet ja palvelut toimivat hyvinä korvikkeina pakotteiden kohteena oleville tuonti- ja vientituotteille ja tuotantopanokset ovat helposti korvattavissa, eivät pakotteet merkittävästi vähennä tällaisen talouden bruttokansantuotetta. Kilpailukykyinen maa pystyy korvaamaan menetetyt tuotannon nopeastikin ja kompensoimaan menetettyjä ulkomaalaisia myyntituloja vähäisillä hyvinvointitappioilla. Jos vientipakotteet eivät aiheuttaisi kohdemaassa hyvinvointitappiota, ei alkuperäinen kaupankäyntikään olisi alun alkaenkaan ollut kilpailullista. (Rosefielde, 2024, s. 3). Pakotteiden asettajan ja kohdemaan välillä on oltava merkittävää taloudellista vuorovaikutusta ennen pakotteiden asettamista eikä pakotteiden täytäntöönpano voi tapahtua liian hitaasti. Jos nämä tekijät eivät täyty, eivät myöskään pakotteet voi toimia. (van Bergeijk, 2022, s. 7).

Talouspakotteiden näkökulmasta paras skenaario olisi, että pakotteiden kohteena olevassa maassa kuluttajat eivät olisi valmiita luopumaan länsimaissa tuotetuista tuotteista ja korvaamaan niitä kotimaisilla vaihtoehdoilla. Yrityksillä ei olisi myöskään

mahdollisuutta laajentaa kotimaista tuotantoa kompensoimaan menetettyjä tuloja esimerkiksi heikon tuotannontekijöiden liikkuvuuden takia. Tällöin pakotteiden kohteiksi joutuneiden alojen työntekijät jäisivät työttömiksi, mikä heijastuisi suoraan valtion hyvinvointiin ja bruttokansantuotteen kehitykseen. Tämä skenaario ei ole toteutunut Venäjällä, sillä venäläiset tyytyivät kuluttamaan kotimaista tuotantoa ja tuottajat sekä tuotannontekijät kykenivät nopeasti reagoimaan muuttuneeseen kysyntään pakotteiden asettamisen jälkeen. Venäjän talous osoitti hyvää tuonnin ja tuotannontekijöiden korvattavuutta, työvoiman liikkuvuutta sekä rahoitusjärjestelmän sopeutumista. On kuitenkin selvää, että kilpailun puutteen ansiosta talouspakotteet heikentävät merkittävästi kuluttajien hyvinvointia ja elintasoja lyhyellä aikavälillä. (Rosefielde, 2024, s. 3–4).

On huomattava, että pakotteilla voi olla myös taloudellisia vaikutuksia kolmansiiin maihin. Vaikutukset voivat negatiivisesti vaikuttaa kolmannen osapuolen maihin niin kutsuttujen toissijaisten pakotteiden kautta. Nämä pakotteet kohdentuvat sellaisiin yksityishenkilöihin, yrityksiin tai organisaatioihin, jotka ovat pakotteista tai kyseenalaisista toiminnoista huolimatta osallistuneet pakotemaan liiketoimintaan esimerkiksi käymällä kauppaa tai investoimalla siihen. Vaikka tutkimusta pakotteiden vaikutusta kolmansiiin maihin on niukemmin, ovat ne onnistuneet osoittamaan, että toissijaisilla pakotteilla on merkittävä vaikutus kohdemaan talouteen sekä pakotteiden onnistumiseen kokonaisuudessaan. Toinen vaikuttamisen väylä on niin sanottu epäsuora vaikutusmekanismi, jonka kautta pakotteet yleensä tuottavat myönteisiä vaikutuksia kolmansille maille: pakotteet luovat uusia liiketoimintamahdollisuuksia maille, jotka eivät niitä implementoi. Näin kävi esimerkiksi juuri Kiinalle ja Intialle, jotka hyötyivät siitä, että Venäjän oli pakko etsiä uusia kauppakumppaneita vientipakotteiden astuttua voimaan. Molempiin maihin öljyn vienti Venäjältä lähti räjähdysmäiseen nousuun vuonna 2022 ja Kiinan epäillään tarkoituksenmukaisesti heikentävän EU:n ja Yhdysvaltojen Venäjää vastaan asettamia pakotteita vahvistaakseen itsensä kauppapoliittista asemaa ja vaikutusvaltaansa Venäjällä. (Morgan ja muut, 2023, s. 18–19; Gutmann ja muut, 2024, s. 3).

## 2.2 Pakotteiden rajoitukset

Pakotteiden asettaminen ja tieto siitä, että kohdemaata hyvin todennäköisesti pyrkii kiertämään pakotteita, luovat moniulotteisen strategisen asetelman, jossa osapuolten toimet ja vastatoimet vaikuttavat jatkuvasti toisiinsa. Pakotteet onnistuvat saavuttamaan poliittiset tavoitteensa noin neljäs- tai kolmasosassa tapauksista (Morgan ja muut, 2023, s. 21, Simola, 2023, s. 8). Jos pakotteet on kohdennettu sotilaallisia toimia kohtaan, onnistumisaste vaihtelee 21–56 % väliltä. Tyypillisesti pakotteet onnistuvat paremmin silloin kun niiden tavoitteena on rajattu poliittinen muutos, ei niinkään perusteellinen, kuten hallinnon vaihtamiseen, perustuva muutos. Mitä laajempi ja kansainvälisempi koalitio on mukana pakotteissa, sitä paremmin ne onnistuvat. (Simola, 2023, s. 8).

Syitä pakotteiden epäonnistumiseen tai odotettua pienempiin vaikutuksiin on useita. Joskus pakotteet voivat yksinkertaisesti olla liian riittämättömiä ja niiden tavoite saavuttamaton. Toisena syynä nähdään pakotteiden synnyttämät vastareaktiot: erityisesti talouspakotteet saattavat yhdistää kohdemaata niin sen hallituksen kuin vaihtoehtoisten kauppakumppaneiden kanssa. Myös kohdemaan liittolaisten voimistuva tuki tai pakotteiden asettajan liittolaisten ja kotimaisten toimijoiden eriävät näkemykset voivat heikentää pakotteiden vaikutusta huomattavasti. (Hufbauer ja muut, 2009, s. 8–9). On myös huomattu, että pakotteet eivät ole yhtä tehokkaita, jos niitä asetetaan autoritaarista valtiota kohtaan kuin jos kyseessä olisi demokratia. Demokraattinen valtio reagoi herkemmin pakotteiden aiheuttamaan kansalaisten heikentyneeseen hyvinvointiin ja muuttavat siksi nopeammin toimintaansa (Morgan ja muut, 2023, s. 22).

EU oli etenkin Krimin miehityksen aikaan kokematon pakotteiden asettaja ja hankalaa päätösten tekemisestä tekee edelleenkin sen, että jokainen päätös vaatii 27 maan yksimielisyyden ja pakotteiden toimeenpanon vastuu on täysin jokaisen jäsenmaan vastuulla. (Solanko, 2024). Vuonna 2014 EU osoitti jopa haluttomuutta toimia Krimin miehityksen suhteen, ja instituutioiden välinen vallan epätasapaino oli yksi syy siihen, miksi EU ei silloin reagoinut yhtä vahvoilla pakotteilla kuin vuonna 2022. Sanus ja muut (2024) ovat tutkineet tätä ilmiötä byrokraattisen politiikan mallin kautta. Mallin

keskeinen perusajatus on, ettei ulkopoliittisessa päätöksenteossa ole yhtä yhtenäistä toimijaa eikä johdonmukaista strategista päätöksentekoa vaan tavoitteet ovat hajautuneet moniksi kansallisten, organisaatioiden sekä yksilöiden tavoitteiksi. Byrokraattisen politiikan mallin voi tunnistaa muun muassa siitä, että päätöksentekoon liittyy useita eri toimijoita, toimijoilla on eriäviä näkemyksiä ja intressejä, mutta kenelläkään toimijalla ei ole määräävää vaikutusvaltaa. Päätökset perustuvat kompromisseihin ja mitä enemmän päätöksentekoprosessissa on toimijoita, sitä vaikeampaa yhtenäiseen päätökseen pääseminen on. Mallia voi käyttää hyvin tutkittaessa EU:n sisäistä politiikkaa ja etenkin EU:n komission toimintaa. Vuosien 2014 ja 2022 välillä voidaan nähdä selkeä muutos EU:n sisäpolitiikassa: vaikka komission toiminta ja rakenne pysyivät samoina, komission halukkuus toimia kasvoi ja eri mieltä olevien jäsenvaltioiden kykyä estää pakoteprosessi vaikeutettiin. Sanus ja muut huomasiivat, että hidas ja voimakkuudelta hyvin rajallinen reagointi vuoden 2014 tapahtumiin eivät vaikuttaneet Venäjän päätöksentekoon ja kyenneet estämään Venäjän hyökkäystä Ukrainaan vuonna 2022. Vuosien 2014–2019 aikana asetetut pakotteet olivat verrattain rajallisia ja kohdistuivat suurilta osin yksilöihin, mikä viittaisi EU:n sisäiseen tiedon epätasapainoon sekä eriäviin mielipiteisiin jäsenmaiden välillä. EU-komission päätös tiukentaa otettaan pakotepelissä vuonna 2022 näyttäytyy merkkinä sekä muuttuneesta poliittisesta tahtotilasta että institutionaalisesta vallan tasapainon siirtymisestä. Komission aktiivisempi rooli ja jäsenvaltioiden kasvava yhtenäisyys mahdollistivat laajemmat ja tehokkaammat pakotteet, jotka kohdistuivat suoraan Venäjän talouden keskeisiin sektoreihin. (Sanus ja muut, 2024).

### 3 Talous ja talouskasvu

Tässä luvussa luodaan teoreettinen pohja talouskasvulle: ensin esitellään Venäjän talouden rakenne ja katsaus talouskasvuun, toisessa osiossa käsitellään bruttokansantuotetta ja viimeisessä osassa käydään läpi keskeiset kasvuteoriat, joiden kautta luodaan teoreettinen pohja aikasarja-analyysin tarkastelulle.

#### 3.1 Venäjän talouden yleiskuva

Neuvostoliiton hajottua vuonna 1991 alkoi Venäjän talouden murroksen aika, joka johti taloudelliseen elpymiseen 2000-luvun alussa. Aika oli etenkin raakaöljyn ja muiden luonnonvarojen viennin ansiosta Venäjälle suotuisaa aikaa, mutta positiivinen talouskasvu supistui jyrkästi maailmanlaajuisen finanssikriisin takia vuonna 2008–2009 johtaen taantumaa. Tätä seurannut talouden elpyminen ei ollut vakaata eikä läheskään yhtä vaikuttavaa kuin ennen taantumaa, mutta maa saavutti kriisiä edeltäneen talouskasvunsa tason vuonna 2012. Useat asiantuntijat totesivat tuolloin Venäjän menettäneen kasvuvauhtinsa ja -potentiaalinsa, ja oli hyvin vaikea arvioida, mitkä toimialat olisivat voineet toimia tulevaisuudessa uusina talouskasvun ajureina. (Aleksashenko, 2012, s. 33). Venäjän talouden yksi keskeisistä piirteistä on sen korkea sosiaalinen eriarvoisuus, joka on jopa korkean talouskasvun aikana kasvanut. Tämä johtaa herkästi sosiaalisiin konflikteihin etenkin, jos talouskehitys ei ole vakaalla pohjalla. Mainittakoon myös inflaatio: vuosien 2014–2015 aikana inflaatio Venäjällä nousi noin 14 prosenttiin ja on pysynyt suhteellisen korkealla siitä asti. Korkea inflaatio heikentää säästöjen arvoa, investointien houkuttelevuutta ja näin hidastaa kotimaisten rahoitusmarkkinoiden kehitystä. Vaikka tuolloin jo ensimmäiset pakotteet oli asetettu Venäjää kohtaan, ulkomaiset sijoittajat pitivät korkeaa inflaatiota merkittävimpana syynä sille, miksi he pidättäytyivät sijoittamasta maahan. (Akindinova ja muut, 2016, s. 220–221).

Tarkasteltaessa Venäjän bruttokansantuotteet kehitystä viimeisen kymmenen vuoden aikana, on muutoksissa nähtävissä niin vuoden 2014 Krimin miehityksestä johtuvien

pakotteiden vaikutukset kuin myös tuoreimmat maata kohtaan asetetut pakotteet. Myös COVID-19-pandemia näkyy BKT-kehityksessä negatiivisesti. Venäjän talouden nopea elpyminen taantumista on osittain selitettävissä sen vahvoilla finanssipuskureilla, öljyn ja kaasun vientitulojen sekä sotateollisuuden kasvulla.

Vuonna 2013 Venäjän BKT:n prosentuaalinen kasvu oli noin 1,76 %. Kasvu putosi 0,74 prosenttiin vuonna 2014 ja laski -1,97:een vuonna 2015 (International Monetary Fund, 2024), kun EU asetti Venäjää kohtaan ensimmäiset talouspakotteensa maaliskuussa 2014. EU ja sen yhteistyövaltiot eivät hyväksyneet Venäjän toimia Ukrainassa, mutta sotilaallista intressiä konfliktin osallistumiseen ei kenelläkään ollut. Pakotteet olivat täsmäpakotteita, jotka kohdistuivat tiettyihin Venäjän talouden sektoreihin, tavoitteinaan hankaloittaa Venäjän kansainvälistä kaupankäyntiä. EU ja Yhdysvallat tiedostivat Venäjän tärkeän roolin osana kansainvälistä rahoitusjärjestelmää, eikä pakotteiden siksi haluttu eristävän Venäjää kokonaan tämän järjestelmän ulkopuolelle. Samaan aikaan vuoden 2014 pakotteiden kanssa myös öljyn hinta laski, mikä osaltaan vauhditti Venäjän talouden heikentymistä ja johti vuoden 2015 puolella myös taantumaan. Pakotteet onnistuivat myös huomattavasti hidastamaan Venäjän suunnitelmia kehittää ja modernisoida armeijaansa. (de Galbert, 2015). Vaikka talouspakotteet vaikuttivat huomattavasti Venäjän kaupankäyntiin, eivät ne aiheuttaneet pitkäkestoisia vaikutuksia Venäjän talouteen, jonka BKT:n kasvu kääntyi positiiviseksi jo vuonna 2016. Vuonna 2014 asetettuja talouspakotteita on toistuvasti jatkettu aina kuuden kuukauden osissa, ja ne ovat tällä hetkellä voimassa heinäkuuhun 2025. (EU sanctions against Russia, 2024).

Vuodesta 2016 vuoteen 2019 Venäjän BKT kasvoi hieman yli 2 prosenttiyksikköä. Talous elpyi, kun öljyn hinta vahvistui ja Venäjä solmi uusia kauppasuhteita. Kun COVID-19-pandemia iski, Venäjän talous supistui huomattavasti vuonna 2020. (International Monetary Fund, 2024). Lasku ei kuitenkaan ollut yhtä jyrkkää verrattuna esimerkiksi kehittyneiden talouksien keskimääräiseen BKT:n laskuun. Venäjällä oli merkittäviä finanssipuskureita sekä vahva rahapolitiikka, joiden avulla se kykeni elvyttämään

talouttaan. Myös Venäjän talouden pieni palvelusektori ja laajempi julkinen sektori mahdollistivat pienemmän työttömyyden kasvun kuin verrokkimaissa. (Sanghi ja muut, 2021). Venäjän lähentyneet kauppasuhteet Kiinan kanssa ja digitalisaation kehittyminen edesauttoivat talouden nopeaa elpymistä ja vuonna 2021 Venäjän BKT oli kasvanut jo noin 5,87 prosenttiin (International Monetary Fund, 2024). Helmikuussa 2022 asetetut pakotteet näkyivät heti bruttokansantuotteen heikentymisenä sen laskiessa yli 7 prosenttiyksikköä. Venäjän talous ajautui taantumaan ja mittavat pakotteet aiheuttavat paniikkiakin valtiossa, mutta Venäjän talous elpyi tästä odotettua nopeammin. Suomen Pankki arvioi, että kevään pakotteet olisivat supistaneet Venäjän BKT:ta 10-15 %, mutta vaihtotaseen ylijäämänsä sekä Venäjän keskuspankin tiukkojen toimien ansiosta rahoitusmarkkinat vakautuivat vähitellen (Simola, 2023). Jo vuonna 2023 BKT:n kasvu oli noin 3,65 % ja ennuste vuodelle 2024 oli noin 3,5 % (International Monetary Fund, 2024). Yksi isoimmista, positiivisen muutoksen selittävästä tekijöistä on Venäjän talouden muuttuminen sotataloudeksi, jonka roolia talouskasvun kehityksessä käsitellään myöhemmin tässä tutkielmassa.

### **3.2 Bruttokansantuote**

Bruttokansantuote (BKT) on maan rajojen sisällä tuotettujen valmiiden tavaroiden ja palveluiden rahamääräinen summa tietyn ajanjakson aikana, useimmiten yhden vuoden. Se kuvastaa hyvin maan taloudellista suorituskykyä sekä terveyttä ja se auttaa laatimaan erilaisia poliittisia päätöksiä talouskasvun varmistamiseksi. Adam Smithin mukaan maan keskimääräinen BKT mittaa maan vaurautta eikä kaikkea vuotuista tuloa välttämättä kuluteta saman vuoden aikana, vaan kuluttamatta jäänyt osa säästetään ja sitä kautta se ohjautuu joko investointeihin tai viennin ylijäämäksi. Tämä lisää kansallista varallisuutta sekä toimii tulevaisuuden kulutuksen lähteenä. Koska kulutus pohjautuu aina tuotantoon ja tuloihin, voidaan kulutuksen tasoa pitää hyvänä mittarina ihmisen taloudelliselle hyvinvoinnille. (Sørensen & Whitta-Jacobsen, 2022, s. 27).

BKT:tä voidaan lähestyä kolmesta eri näkökulmasta: arvonlisäysmenetelmä, jossa lasketaan yhteen tuotannon jokaisen vaiheen lisäarvo; menoerämenetelmä, joka laskee

yhteen eri kysyntäerät; ja tulomenetelmä, jossa lasketaan yhteen tuotannosta syntyvät tulot, kuten työntekijöiden saamat palkat (Callen, n.d.). Teoriassa nämä kolme menetelmää ovat identtiset, mutta ne voivat antaa erilaisia tuloksia ensisijaisesti niiden käyttämien tietolähteiden eroavaisuuksien vuoksi (Viet, 2009). BKT-lukuja voidaan julkaista eri muodoissa, jolloin ne antavat hieman erilaista informaatiota. Nimellinen BKT mittaa talouden kokonaistuotantoa käyttäen nykyisiä markkinahintoja, jolloin inflaation vaikutus hintoihin ei poistu mallista. Nimellistä BKT:tä käytetään, kun halutaan vertailla saman vuoden eri vuosineljänneksiä keskenään, koska inflaation vaikutus lyhyellä aikavälillä on pienempi. Reaalinen BKT on inflaatiokorjattu mittari, jolloin se mittaa vuoden aikana tuotettujen tavaroiden ja palveluiden määrää hintojen pysyessä vakiona. Kun inflaation vaikutusta ei huomioida, mahdollistaa reaalinen BKT eri vuosien talouskasvun vertailun, minkä takia se on yleisimmin käytetty BKT-luku. Tässä tutkielmassa käytetään tästä nimenomaisesta syystä reaalista BKT:tä kuvamaan Venäjän talouskasvua. BKT asukasta kohden puolestaan mittaa taloudellista tuotantoa tai tuloja suhteessa maan väkilukuun. (Fernando, 2025).

### 3.2.1 Menoerämenetelmä

Menoerämenetelmässä BKT lasketaan kysynnän kautta eli kysyntäerien summana. Lopputuotteet ovat niitä tuotteita, jotka menevät suoraan yksityiseen tai julkiseen kulutukseen, investoinneiksi tai vientiin ulkomaille. BKT menoerämenetelmällä lasketaan seuraavasti:

$$BKT = C + G + I + (X - M).$$

Kaavassa C = yksityinen kulutus, G = julkinen kulutus, I = investoinnit, X = vienti, M = tuonti. Yksityisen kulutuksen positiivinen kasvu heijastaa talouskasvua, sillä yksityiset kuluttajat, kuten esimerkiksi perheet, yksilöt ja yksityiset voittoa tavoittelemattomat järjestöt, nostavat kulutuksen tasoaan, kun valtion talouspolitiikka koetaan luotettavaksi ja tulot kasvavat. Jos yksityinen kulutus ja investoinnit laskevat, nousee julkisen kulutuksen rooli isompaan osaan talouskasvun vauhdittamisessa: se parantaa

tuotantokapasiteettia ja auttaa alentamaan työttömyysastetta. Viennin ja tuonnin välinen erotus puolestaan indikoi maan taloudellista asemaa maailmalla. Jos vienti ylittää tuonnin, kertoo se maan vahvasta kilpailukyvyystä globaaleilla markkinoilla. (Kumari & Kumpawat, 2023).

Muita menetelmiä ovat tulo- ja arvonlisäysmenetelmä. Tulomenetelmä perustuu oletukselle, että talouden menojen tulee olla yhtä suuria kuin kaikkien tavaroiden ja palveluiden tuotannosta syntyneiden kokonaistulojen määrä. Malli olettaa, että taloudessa on neljä tuotannon tekijää: maa, työvoima, yrittäjyys ja pääoma. Tulojen tulisi kohdistua aina johonkin näistä neljästä tekijästä, jolloin arvo jakautuu eri tulotekijöiden kesken. (Ross, 2024). Tulomenetelmässä lasketaan yhteen tuotannon tuloerät eli palkat, sosiaaliturvamaksut, voitot ja pääomakorvaukset. Arvonlisäysmenetelmässä tuotoksesta vähennetään välituotekäyttö, jolloin saadaan arvonlisäys. BKT saadaan laskemalla yhteen kaikkien tuotantoyksiköiden tuottama arvonlisäys. (Soinne, 2015). Menetelmien erilaisuudesta huolimatta niiden tulisi periaatteessa johtaa samaan bruttokansantuotteen lopulliseen arvoon ja antaa näin laadukas kuva talouden BKT-kehityksestä. (Viet, 2009).

Koska tämän tutkimuksen empiirinen analyysi tarkastelee erityisesti investointien, julkisten menojen, säästämisasteen ja viennin ja tuonnin vaikutusta talouskasvuun, BKT menoerämenetelmän kautta on perusteltua käyttää. Menetelmä mahdollistaa näiden eri komponenttien tarkastelun erikseen eri ajanjaksoilla ja tarjoaa johdonmukaisen tavan sitoa teoreettinen tarkastelu empiiriseen analyysiin. Menoerämenetelmää käytetäänkin usein tilanteissa, joissa poliittiset tai ulkoiset shokit vaikuttavat eri komponenttien muutoksiin (Measuring the Non-Observed Economy: A Handbook, 2002, s. 83).

### **3.2.2 BKT:n rajoituksia**

Kuten kaikki tilastoihin perustuvat luvut, myös BKT voi sisältää tilastollisia virheitä tai aukkoja. Prosessissa on pakko tehdä arvioita sellaisista transaktioista, jotka eivät ole

suoraan havaittavissa tai niistä on liian aikaista saada vahvistettuja lukuja. Noin yhden prosentin heitto tilastollisen virheen takia nähdään vielä hyväksyttävänä, kehitysmaissa luku voi olla suurempikin. (Viet, 2009, s. 11–12). Toinen tilastoja vääristävä tekijä voi olla maan talouskasvun negatiivisten vaikutusten siirtäminen muihin maihin ekosysteemien ja kehitysmaiden työntekijöiden hyvinvoinnin kustannuksella (Giannetti ja muut, 2015, s. 2).

Vaikka BKT on yksi maailman käytetyimmistä talousindikaattoreista ja valtioiden hyvinvoinnin kuvaajista, sillä on rajoituksensa taloudellisen hyvinvoinnin mittarina. BKT ei sisällä esimerkiksi palkatonta kotityötä, opiskelua, luonnon ilmaishyödykkeitä, eikä myöskään omaisuuden arvon muutoksia. BKT ei siis mittaa varallisuutta taikka sitä, onko talouden tuotanto hyödyllistä vai haitallista. (Soinne, 2015). Se ei sovellu modernin yhteiskunnan hyvinvointi-indikaattoriksi, koska BKT ei huomioi esimerkiksi ympäristöpalveluita osana taloudellista päätöksentekoa eikä se myöskään kykene antamaan arviota sosiaalisista ja taloudellisista eriarvoisuuksista (Giannetti ja muut, 2015).

Laajassa keskustelussa on, kuinka hyvinvointia ja onnellisuutta voitaisiin mitata muuten kuin BKT:n avulla. Esimerkiksi nettokansantulo ja kotitalouksien reaaliset käytettävissä olevat tulot kuvastaisivat paremmin yksilöiden taloudellista hyvinvointia. (Hamunen, 2009). Myös BKT-menetelmiin voitaisiin tehdä muutoksia, jolloin se huomioisi paremmin modernin yhteiskunnan tarpeita. Esimerkiksi vihreä BKT (eng. *greening GDP*) ottaisi huomioon perinteisten tekijöiden lisäksi myös luonnonvarojen ehtymisen ja ympäristön heikentymisen arvioinnin. Sørensenin ja Whitta-Jacobsen (2022, s. 27) mukaan *'green GDP'* on jo laajalle levinnyt varaudun mittari: se kuvaa perinteisestä BKT:ta, josta on vähennetty taloudellisen toiminnan ympäristölle aiheuttamat kustannukset. BKT:n sosiaalistaminen (eng. *socializing GDP*) puolestaan huomioisi paremmin sosiaalisen eriarvoisuuden hyödyntäen HDI-indeksiä (eng. The Human Development Index), mutta haasteena nähdään niiden resurssien määrittelemisen, jotka ovat välttämättömiä elintason, kansalaisvapauksien, taattujen ihmisoikeuksien ja henkilökohtaisen

arvokkuuden toteutumiseksi. (Giannetti ja muut, 2015, s. 3–4). Vaikka BKT:n tilalle ei ole noussut selkeää voittajaindeksiä, on selvää, että sosiaaliset ja ympäristöön liittyvät tekijät tulee ottaa huomioon puhuttaessa talouskasvusta. Toistaiseksi BKT on kuitenkin globaalisti hyväksytyin talouskasvun mittari kuvastaen hyvin maan taloudellista hyvinvointia, joten sen puutteet mielessä pitäen sitä on luontevaa käyttää tämänkin tutkielman teoreettisena pohjana.

### 3.3 Kasvuteoriat

Talouskasvu on yksi tärkeimmistä taloustieteen ilmiöistä, joka määrittää kansantalouksien vaurauden kehitystä pitkällä aikavälillä. Kasvuteoriat pyrkivät selittämään mitkä tekijät vaikuttavat bruttokansantuotteen kasvuun ja mitkä tekijät ovat siinä keskeisimpiä. Mainittakoon kuitenkin, etteivät kasvuteoriat kykene huomioimaan esimerkiksi harmaan talouden tai taloudelliseen toimintaan liittyviä kielteisiä ilmiöitä kuten ympäristön saastumista. Näistä rajoitteista huolimatta kasvuteoriat ovat keskeinen mittari maan sosioekonomiselle tilanteelle. (Pietak, 2014).

Eksogeenisten kasvuteorioiden perustana on toiminut Robert M. Solow'n kehittämä malli vuodelta 1956. Se oli ensimmäinen uusklassinen kasvumalli, jossa pitkän aikavälin talouskehitystä analysoidaan tuotannon tason muutoksina kolmen päämuuttujan; väestönkasvun, säästämisasteen sekä teknologisen kehityksen kautta. Malli olettaa, että väestö kasvaa vakioisesti ja että jokainen kuluttaja säästää tasaisen määrän tuloistaan ja kuluttaa loput. (Solow Growth Model, n.d.). Tuotanto syntyy pääoman ja työvoiman kautta ja pitkällä aikavälillä tuotanto henkeä kohden sekä työvoiman tuottavuus kasvavat eksogeenisesti määräytyvän teknologisen kehityksen tahdissa. Mallin heikkoutena nähdään sen oletus, että tuotannon taso ja teknologinen kehitys olisivat samat maasta riippumatta. (Theories of economic growth, 2001, s. 29).

Solowin mallin perustana on Cobb-Douglas-tuotantofunktio, joka täyttää mallin oletukset ja sisältää kiinteät tuotoksen joustot:

$$Y_t = F(K_t, L_t) = BK_t^\alpha L_t^{1-\alpha}, \text{ jossa } 0 < \alpha < 1$$

Tuotantofunktiossa termi  $Y$  kuvaa kokonaistuotantoa ja  $B$  on vakiotermin, joka kuvaa teknologian tasoa. Termi  $K$  viittaa pääomaan ja  $L$  työvoimaan. Eksponenttiparametri  $\alpha$  kuvaa tuotoksen joustoa pääoman suhteen työvoiman pysyessä vakiona ja parametri  $1 - \alpha$  puolestaan työvoiman joustoa. Tuotos työntekijää kohden saadaan johdettua tuotantofunktiosta seuraavanlaisiksi:  $y = Bk^\alpha$ , missä  $y = Y/L$  on tuotanto työntekijää kohden ja  $k = K/L$  pääoma työntekijää kohden. Malli olettaa, että pitkällä aikavälillä sekä tuotanto työntekijää kohden että pääoma työntekijää kohden pysyvät vakioisina, jolloin talous saavuttaisi tasapainotilan ja vakaan kasvupolun. (Solow Growth Model, n.d.; Sørensen & Whitta-Jacobsen, 2022, s. 84). Empiirinen tutkimus osoittaa, että Solowin mallin pitkän aikavälin ennuste siitä, että korkeampi säästämis- ja investointiaste sekä hitaampi työvoiman kasvu johtavat korkeampiin tuloihin asukasta kohden, pitävät paikkaansa. Tämä näkyy pääoman per työntekijä muuttumista kuvaavassa yhtälössä:

$$k' = sy - (n + d)k.$$

Yhtälössä  $s$  kuvaa investointi- ja säästämisastetta työntekijää kohden,  $y$  kuvaa tuotantoa työntekijää kohden,  $n$  väestönkasvua ja  $d$  pääoman kulumista. Yhtälöstä huomataan, että termi  $sy$  lisää pääoman kertymistä, kun taas väestön kasvu ja pääoman kuluminen hidastavat sitä. Mallissa eri säästöasteet selittävät maiden välisiä tuloeroja (Schilirò, 2019).

Kun eksogeenisissä malleissa teknologinen kehitys oletetaan ulkopuolelta annetuksi, endogeenisen kasvun teorian selittävät teknologista kehitystä ja talouskasvua sisäisten tekijöiden kautta. Endogeeniset kasvumallit syntyivät erityisesti vastaamaan eksogeenisten mallien heikkoutena pidettyyn teknologisen kehityksen ulkoapäin annettuun oletukseen tuomalla teknologisen kehityksen ja inhimillisen pääoman kasvun malliin talouden sisäisinä tekijöinä. Endogeenisissä malleissa etenkin innovaatioiden, koulutuksen ja tutkimus- ja kehitystoiminnan (T&K) merkitys on keskeinen, ja ne

vaikuttavat mallin mukaan pitkäaikaiseen talouskasvuun riippumatta talouden ulkopuolisista shokeista. (Theories of Growth, n.d.; Thach, 2021).

Romerin kehittämän endogeenisen kasvun mallin keskeinen ajatus on, että yritysten investoinneista syntyvä uusi tieto ja innovaatiot luovat ulkoisvaikutuksia, jotka leviävät laajemmin toisiin yrityksiin ja koko talouteen. Toisin sanoen, Romerin mukaan tieto on uusi pääoman perusmuoto (Schilirò, 2019, s. 2). Mallin mukaan teknologinen kehitys on endogeeninen tekijä, joka on tulosta, kun agentit optimoivat heidän päätöksiään. Kun esimerkiksi yritys päättää investoida uuteen laitteeseen tavoitteenaan saavuttaa maksimaalinen pitkän aikavälin tuotto, nousee samalla yrityksen tietovarasto 'oppiminen tekemällä' (eng. *learning-by-doing*) -metodilla. Romerin mukaan yrityksen luoma tieto oppimisen kautta välittyy välittömästi ja ilmaiseksi myös muihin yrityksiin, jotka myös samanaikaisesti hyödyntävät oppimista tekemällä -metodia. Tiedon käyttö yhdellä toimijalla ei vähennä sen saatavutta muille. (Theories of economic growth, 2001, s. 29–30). Ilmiötä kuvaa seuraava kaava:

$$A_{it} = \omega \left( \frac{K_{it}}{L_{it}} \right)^\varphi = A_t.$$

$A_{it}$  viittaa yrityksen tietovarantoon, termi  $\frac{K_{it}}{L_{it}}$  kuvaa sen koneellistamisen tasoa ja  $\varphi$  kuvaa 'oppimista tekemällä' -joustoa  $A_{it}$ :lle suhteessa  $\frac{K_{it}}{L_{it}}$  ( $\varphi > 0$ ), kun  $\omega$  on parametri ja  $i = 1, 2, \dots, N$ . Millä tahansa ajan hetkellä  $t$  kaikilla yrityksillä on sama tietovarannon taso, mikä on yhtä kuin koko talouden tietovaranto  $A_t$ . Mallin näyttää, että talouden tietovarannon taso on endogeeninen tekijä, johon vaikuttaa yritysten määrittämä pääoma-työvoimasuhde. (Thach, 2021, s. 1–3).

Romerin malliin viitaten julkisilla politiikkatoimilla, kuten esimerkiksi tutkimus- ja kehittämistoimilla tai koulutukseen investoimalla, voidaan lisätä innovaatiotasoa ja luoda tätä kautta talouteen pitkän aikavälin kasvua. Monet muutkin endogeenisen kasvun teorit korostavat tutkimus- ja kehitysinvestointien sekä niin sanottujen

ideapohjaisten kasvumallien keskeistä roolia pitkän aikavälin talouskasvun selittäjinä. Esimerkiksi Schumpeterin mallin mukaan talouskasvu on seurausta satunnaisista sarjoista laatua parantavia innovaatioita. Kasvua tulee innovaatioista, jotka ovat seurausta yritysten investoinneista, jotka korvaavat vanhaa teknologiaa eli toisin sanoen kasvu perustuu ”luovaan tuhoon”. (Aghion ja muut, 2014). Malli olettaa vakioisia tuottoja tietovarannolle tutkimus- ja kehitystoiminnassa (Ha ja Howitt, 2007). Koska sama tieto voi olla useiden eri toimijoiden käytössä samanaikaisesti ilman, että sen arvo heikkenee, tieto on mallissa ei-hinnoiteltu hyödyke.

Yhteenvetona todettakoon, että Solowin esittämä kasvumalli, jossa teknologinen kehitys toimii eksogeenisena kasvun ajurina, toimii vahvana pohjana kasvun lähteiden empiiriseen analysointiin, mutta malli ei kykene selittämään, mistä teknologinen kehitys itse asiassa syntyy. Tähän kysymykseen pyrkivät vastaamaan endogeeniset kasvuteoriat, joissa innovaatiot, T&K-menot, sekä inhimillisen pääoman rooli nousevat tärkeiksi talouskasvua selittäviksi tekijöiksi. Tiedon kumuloituminen, T&K-menojen investoinnit sekä innovaatioiden jatkuva kilpailullinen uudistaminen ovat keskeisiä talouskasvua ajavia tekijöitä. Endogeeniset kasvumallit tarjoavat keskeisen viitekehyksen arvioitaessa julkisten tukien ja investointien kohdentamista, sillä keskeiseksi politiikan osa-alueeksi on noussut yritysten kyvykkyyksien vahvistaminen sekä kasvua tukevien innovaatioiden kehittäminen. (Theories of economic growth, 2001, s. 30). Edellä mainitut talouskasvua ajavat tekijät tulevat olemaan myös tämän tutkielman empiirisen osion keskiössä.

## 4 Venäjää koskevat pakotteet

Tässä osiossa paneudutaan Venäjän vastaisiin pakotteisiin ja esitellään vuodesta 2014 alkaen asetettujen pakotteiden keskeinen sisältö. EU on asettanut pakotteita Venäjälle kolmesta keskeisestä syystä: hyökkäyksestä Ukrainaan, hybridiuhkien riskeistä ja ihmisoikeustilanteen heikkenemisestä johtuen (Tietoa EU:n Venäjän vastaisista pakotteista, 2025). Tarkastelumme keskittyy lähinnä EU:n asettamiin pakotteisiin, mutta tulee huomioida, että myös esimerkiksi Yhdysvallat, Kanada ja Australia ovat asettaneet pakotteita Venäjää kohtaan. Osiossa käydään myös läpi pakotteiden vaikutuksia Venäjän talouskasvun ajureihin ja esitellään Venäjän hyödyntämiä sopeutumisstrategioita vastauksenaan pakotteisiin.

### 4.1 Venäjää kohtaan asetetut pakotteet

EU on yhteistyössä Yhdysvaltojen kanssa vuodesta 2014 saakka asettanut asteittain pakotteita Venäjää kohtaan vastauksena laittomaan Krimin liittämiseen osaksi Venäjää. Pakotteisiin sisältyy kohdennettuja rajoittavia toimenpiteitä eli henkilöpakotteita sekä talouspakotteita, diplomaattisia toimia ja viisumitoimenpiteitä ja niitä on jatkettu aina kuuden kuukauden jaksoissa toistaiseksi. Varoja jäädytettiin ja yli sata yksityishenkilöä saivat osakseen matkustuskiellon. (Tietoa EU:n Venäjän vastaisista pakotteista, 2025). Sektorikohtaiset pakotteet olivat merkittävimpiä, sillä ne vaikuttivat esimerkiksi Venäläisten saamaan rahoitukseen pitkällä aikavälillä (Solanko, 2023, s. 9). Krimiin liittyvien pakotteiden ensisijainen tavoite oli eristää ja pysäyttää Krimin taloudellinen kehitys, mutta myös rangaista syyllisiä ja estää Venäjää jatkamasta hyökkäyksiään (Åslund, 2019, s. 14). Kuitenkin ensimmäiset pakotepaketit olivat suhteellisen kevyitä ja esimerkiksi rahoituslaitoksista vain yksi nimi nousi ensimmäiseen pakotelistaan: Russian National Commercial Bank (Korhonen ja muut, 2018, s. 5). Energiateollisuutta kohtaan asetettiin vain kolmentyyppisiä pakotteita koskemaan syvänmerenporausta, arktista merenporausta sekä kevyttä raakaöljyä. Näillä rajoitteilla ei ollut haittaa lyhyen aikavälin tuotantoon, eikä niillä nähty olleen suurta vaikutusta myöskään keskipitkällä aikavälillä. EU ei suostunut asettamaan pakotteita Venäläistä kaasua kohtaan, koska se oli niin

riippuvainen siitä. Verrattuna esimerkiksi Kuuban tai Iranin pakotteisiin, eivät Krimin aikaiset pakotteet olleet yhtä vakavia, mutta niiden vakavuus ja laajuus ovat kasvaneet tasaisesti. (Åslund, 2019, s. 15–16).

Heinäkuussa 2014 pakotelistalle lisättiin useita Venäläisiä yrityksiä, jotka toimivat sotateollisuuden alalla, sekä pankkeja vastauksena Venäläisten sotilaiden aiheuttamaan malesialaisen matkustajakoneen alasampumiseen. Tapahtuman seurauksena myös muita pakotteita kiristettiin ja asenteet Venäjää kohtaan kiristyivät. Useita sektorikohtaisia pakotteita Venäjän federaatiota kohtaan asetettiin: asekaupan tuonti- ja vientikiellot, kaksoiskäyttötuotteiden vientikielto sotilaskäyttöön sekä rajoitukset Venäjän pääsyyn tiettyihin teknologioihin ja palveluihin, joita voitaisiin hyödyntää öljyntuotannossa. (Drapkin ja muut, 2022). Yksi keskeinen pakotelinjaus koski rahoituskieltoa: eurooppalaiset sijoittajat eivät saaneet antaa tietyille venäläisille pankeille pitkän aikavälin rahoitusta, joiden maturiteetti oli yli 90 päivää tai tarjota osakerahoitusta. Myöhemmin maturiteettirajoitus laskettiin 30 päivään. (Korhonen ja muut, 2018, s. 5).

Kun Venäjä vuonna 2022 hyökkäsi Ukrainaan, EU asetti Venäjää vastaan huomattavasti kovempia pakotteita kuin vuonna 2014. Uudet pakotteet täydensivät ja toimivat luontevana jatkumona vuoden 2014 pakotteille. Nämä pakotteet sisälsivät seuraavia toimenpiteitä: henkilöpakotteita, talouspakotteita, diplomaattisia toimia sekä viisumitoimenpiteitä. (Tietoa EU:n Venäjän vastaisista pakotteista, 2025). Yhteensä Venäjää kohtaan asetettiin tuolloin yli 16 000 pakotetta (What are the sanctions on Russia and have they affected its economy?, 2024).

Henkilöpakotteet koskevat sellaisia henkilöitä, jotka ovat toiminnallaan vastuussa Ukrainan alueellisen koskemattomuuden heikentämisestä tukemalla tai rahoittamalla kyseisiä toimia tai muilla tavoin hyötymällä niistä. Listalla on muun muassa Venäjän presidentti Vladimir Putin, Venäjän ulkoministeri Sergei Lavrov ja Wagner-ryhmän komentajia. Yhteensä rajoittavia henkilöpakotteita on kohdistettu 2 400 henkilöä tai

yhteisöä kohtaan. Henkilöitä kohtaan on asetettu matkustuskieltoja ja varojen jäädyttämistä, yhteisöjä kohtaan pelkästään varojen jäädyttämistä. Yksityisiä varoja on EU:ssa jäädytetty 24,9 miljardia euroa. Vienti- ja tuontirajoituksilla pyritään maksimoimaan pakotteiden kielteiset vaikutukset Venäjän talouteen. Vuoteen 2021 verrattuna 54 % viennistä ja 58 % tuonnista on rajoitusten kohteena. Myös tieliikenteen ja ilmailualan kiellot ovat laajat ja esimerkiksi Venäläisiltä lentoliikenteen ja maantieliikenteen harjoittajia on kielletty saapumasta EU:hun. (Tietoa EU:n Venäjän vastaisista pakotteista, 2025). Venäjän tuontia kohtaan on asteittain lisätty uusia rajoituksia, ja ne kattavat tällä hetkellä lähes kaikki maan tärkeimmät vientituotteet, kuten esimerkiksi raakaöljyn, kullin ja hiilen. Vientituotteissa Venäjälle kovimmat rajoitukset koskevat teknologiaa sekä kemiallisia tuotteita. (Simola, 2023, s. 9).

Öljyn tuontikielto astui voimaan kesäkuussa 2022 kuudennen pakotepaketin myötä. Siinä muun muassa kielletään öljyn tuonti ja siirto Venäjältä EU:hun ja tiettyjen öljytuotteiden ostot. Öljyn tuontikielto kattaa 90 % EU:n öljyntuonnista Venäjältä ja kiellolla on merkittäviä taloudellisia vaikutuksia Venäjälle. (Tietoa EU:n Venäjän vastaisista pakotteista, 2025). Samaan aikaan astui voimaan myös öljyn hintakatto: öljyä voidaan kuljettaa länsimaisilla tankkereilla vain, jos öljyn hinta on alle määrätyn hintakaton eli 60 dollaria barreilta. Linja pakottaa Venäjää myymään öljyä halvemmalla ja sillä katsotaan olevan suuri vaikutus Venäjän talouteen öljyteollisuuden ollessa sille keskeinen toimiala. (Parviala, 2025).

Taluspakotteiden yksi keskeinen toimiala on finanssisektori ja pakotteiden keskeinen tavoite on ollut vaikuttaa nimenomaan Venäjän rahaliikenteen hankaloittamiseen. Venäjän keskuspankin varoja on jäädytetty ja kaikki liiketoimet sen kanssa on kielletty. Rahoituksen antaminen Venäjän keskuspankille ja hallitukselle on estetty. Tiettyjä venäläisiä ja valkovenäläisiä pankkeja on suljettu SWIFT-järjestelmän ulkopuolelle: 23 pankkia on estetty tekemästä maksuja ja vastaanottamasta niitä SWIFT-järjestelmän kautta. Eston kautta varojen siirtäminen tai valuuttamaksujen tekeminen maiden välillä

on kallista ja hidasta. (Tietoa EU:n Venäjän vastaisista pakotteista, 2025; Sanctions adopted following Russia's military aggression against Ukraine, n.d.)

## **4.2 Pakotteiden vaikutukset Venäjän talouskasvun ajureihin**

Venäjää kohtaan asetettujen pakotteiden tavoitteena ei ole saada aikaan maksimaalista BKT:n laskua vaan enemminkin rajoittaa maan teknologisia ja taloudellisia valmiuksia jatkaa sodankäyntiä (Simola, 2023, s. 14). Seuraavaksi tarkastellaan, miten vuodesta 2014 ja 2022 asetut pakotteet ovat vaikuttaneet Venäjän talouteen.

### **4.2.1 Krimin valtauksen jälkeiset ensimmäiset pakotetoimet**

Vuoden 2014 pakotteet aiheuttivat Venäjälle taloudellisia paineita ja syvensivät maan taantumaa, mutta se onnistui myös mukautumaan pakotteisiin suhteellisen nopeasti muun muassa rahoitusreservien ja valuuttakurssipolitiikkansa ansiosta. Suurimmat vaikutukset nähtiin ruplan heikkenemisessä ja inflaation kiihtymisessä sekä Venäjän rahoitussektorin eristämisessä SWIFT-järjestelmän ulkopuolelle. Eniten pakotteista kärsivät yksityishenkilöt ja yritykset, minkä takia vuoden 2014 aikana asetettujen pakotteiden vaikutukset jäivät toivottua pienemmiksi ja niiden tavoite poliittisessa mielessä jäi saavuttamatta. Pakotteilla toivottiin olevan suurempi vaikutus Venäjän poliittisiin päättäjiin kuin yksityiseen sektoriin. On myös yleisesti hyväksytty fakta, että rajoitustoimet eri maiden väleillä olivat hyvin epäsymmetrisiä, mikä osaltaan heikensi pakotteiden vaikutusta (Korhonen ja muut, 2018, s. 4). Huomioitavaa on myös se, että öljyn hinta tippui samoihin aikoihin kuin vuoden 2014 talouspakotteet astuivat voimaan, millä on ollut iso vaikutus siihen, miten pakotteiden nähtiin vaikuttavan Venäjän talouteen. On vaikea vetää selvää viiva sen välillä, mitkä taloudelliset muutokset johtuivat pakotteista ja mitkä muutoin kiristyneestä taloudellisesta tilanteesta. (Nureev & Petrakov, 2016)

Venäjän BKT:n laski 2 % vuonna 2015, mutta lähti nousemaan heti vuonna 2016, kuitenkin huomattavasti hitaammin kuin ennen pakotteiden asettamista. BKT:n

keskimääräinen kasvuprosentti vuosien 2016–2019 aikana oli noin 1,8 % vuodessa. (Simola, 2023, s. 10). Öljyn hinnan laskulla on ollut huomattavasti isompi vaikutus Venäjän BKT:hen vuosien 2014–2016 aikana kuin pakotteilla ja Korhosen ja muiden mukaan jopa 90 % BKT:n laskusta on selitettävissä öljyn hinnan laskulla ja vain loput 10 % olisi pakotteiden ansiota. Vuosien 2014–2018 välillä pakotteet hidastivat Venäjän talouskasvua 0.2 prosenttiyksikköä per vuosi. Laskenut öljyn hinta puolestaan aiheutti noin 0.7 prosenttiyksikön vuosittaisen laskun talouskasvuun samaisen tutkimusajan aikana. (Korhonen ja muut, 2018).

Öljyn hinnan romahtamisen seurauksena ruplan arvo heikkeni ja sen arvo laski jopa 76 % vuoden 2015 aikana (Ashford, 2016). Venäjän keskuspankki vastasi tilanteeseen nostamalla ohjaukorkoa peräti kolme kertaa vuoden 2014 toisen puoliskon aikana ja tämä johti nopeaan lainojen hintojen nousuun. Kuluttajille tästä seurasi tuontitavaroiden hintojen nousua ja työttömyyden kasvua: yrityksiä meni enemmän konkurssiin ja luontoantokapasiteetti kasvoi. Etenkin kuluttaja- asunto- ja autolainojen määrä kasvoi, mutta samalla myös erääntyneiden velkojen määrä. Nämä tekijät aiheuttivat jyrkän laskun Venäläisten hyvinvoinnissa vuonna 2015. (Nureev & Petrakov, 2016). Ilmeisin vaikutus talouspakotteilla oli Venäjän ulkomaisen kokonaisvelan määrään. Kokonaisvelka laski vuosien 2014 ja 2019 välillä 250 miljardia dollaria, mikä oli noin 16 % BKT:stä. Venäläisten yritysten oli pakko maksaa velkansa pois ja uuden lainan saaminen oli lähes mahdotonta. Myös investointien osuus laski huomattavasti, noin 6,4 % BKT:stä vuosittain. Vaikka öljyn hinnan muutokset toivat omat haasteensa Venäjän talouteen, ei ole epäselvää, etteivätkö iso osa finanssi- ja rahapolitiikan sopeutuksista johtuneet nimenomaan pakotteista. (Åslund, 2019, s. 15).

Ruplan arvon heikkeneminen ja kysynnän lasku johtivat Venäjän tuonnin merkittävään vähenemiseen kaikista maista, riippumatta siitä, olivatko ne asettaneet pakotteita Venäjää kohtaan vai eivät (Korhonen ja muut, 2018, s. 10). Kokonaisviennissä Venäjälle nähtiin 14 % lasku pakotteita asettaneista maista. Määrään sisältyi myös tuotteita, jotka olivat pakotteiden ulkopuolella. Näitä tuotteita ei onnistuttu korvaamaan tuonnilla

sellaisista maista, jotka eivät olleet asettaneet pakotteita Venäjää kohtaan, jolloin Venäjän kokonaistuonti laski jopa 30 %. (Simola, 2023, s.11). Kotimaisesti tuotettujen tuotteiden määrä kasvoi, sillä ne korvasivat kielletyt tai kallistuneet tuontituotteet. Vuoteen 2017 mennessä rupla kuitenkin vahvistui ja Venäjän talous alkoi elpymään, mikä alkoi lisäämään tuontia myös niistä maista, jotka edelleen ylläpitivät pakotteita. (Korhonen ja muut, 2018, s. 10).

#### **4.2.2 Pakotteiden laajentuminen Venäjän hyökättyä Ukrainaan vuonna 2022**

Jos vuoden 2014 pakotteiden vaikutuksien mittaamisesta teki hankalaa öljyn hinnan jyrkkä muutos, vuoden 2022 ja sen jälkeen asetettujen pakotteiden tehokkuuden arvioinnista tekee hankalaa puolestaan Venäjän aktiivinen sodankäynti Ukrainassa. Useat tutkimukset hyödyntävät ex-ante-simulaatiotutkimusta, jossa simuloidaan tai arvioidaan pakotteiden vaikutuksia ennen kuin niiden todelliset vaikutukset ovat täysin havaittavissa. Toistaiseksi sota Ukrainassa jatkuu ja pakotteita jatketaan sekä asetetaan lisää, minkä vuoksi tilanteen todellisia vaikutuksia on vielä vaikea arvioida vakuuttavasti.

Pakotteiden negatiivinen vaikutus kaupankäyntiin on ollut huomattava: EU:n ja Yhdysvaltojen kevään 2022 aikana asetetut vientirajoitukset Venäjälle aiheuttivat 0,5 % laskun Venäjän BKT:ssä. Simolan (2023) mukaan Venäjän vientiin kohdistuvat pakotteet johtivat lyhytaikaiseen, noin 1 %, BKT:n laskuun. Jos tarkastellaan vain öljyn ja kaasun tuontiin liittyviä rajoituksia, jotka EU ja G7-maat asettivat, on Venäjän BKT laskenut 0,6 % vuoden 2022 aikana. Joidenkin tutkimusten mukaan lasku on voinut olla jopa 6,6–10 %. (Simola, 2023, s. 12). Venäjä elpyi BKT:n notkahduksesta suhteellisen nopeasti ja jo vuonna 2023 BKT oli kasvanut 3,2 %. Sotaan liittyvien teollisuudenalojen tuotanto alkoi kasvamaan syksyn 2022 jälkeen, lähinnä julkisten tilausten ansiosta. Kyseisen teollisuudenalan tuotanto kasvoi vuoden 2024 lopussa noin 90 % vuoden 2021 tasosta. Venäjän talous alkoi kääntymään kohti sotataloutta. Pakotteiden myötä Venäjältä tuli kuitenkin eristyneempi kansainvälisestä taloudesta ja pakotekoalition myötä Aasian maiden osuus Venäjän ulkomaankaupassa nousi. Etenkin Kiinan rooli on merkittävä ja voidaan jo sanoa Venäjän olevan riippuvainen Kiinasta kauppakumppaninaan.

(Korhonen ja muut, 2025, s. 4–16). Tuonti Venäjälle elpyi noin seitsemän kuukautta Ukrainan sodan alkamisen jälkeen ja oli keskimäärin samalla tasolla toukokuussa 2023 kuin vuoden 2021 keskiarvo oli. Tuonnin elpymisessä isossa roolissa oli rinnakkaistuonti (*eng. parallel importing*), missä kolmansiin maihin perustetaan bulvaaniyrityksiä, joiden kautta pakotteiden kohteina olevia tuotteita saadaan kierrettyä Venäjälle. (Astrov ja muut, 2024, s. 13).

Toinen merkittävä muutos nähdään julkisen vallan roolin kasvuna. Sodankäynnin rahoittamiseksi Venäjän valtio on nostanut useita veroja ja ottanut haltuunsa useita satoja niin venäläisiä kuin ulkomaalaisiakin yrityksiä. Tämä heikentää yksityisten yritysten tuotannollisia investointeja, kilpailua sekä teknologian leviämistä. Myös finanssipolitiikan muutokset ovat jyrkät: valtion menoja on lisätty huomattavasti ja niitä on rahoitettu öljyrahastoon säästetyistä varoista sekä valtionvelalla. Inflaatio jatkaa kiihtymistään ja reaalkorko on historiallisen korkea. Vuosina 2022–2024 menojen kasvu on ollut keskimäärin 16 % vuodessa, kun ennen pakotteita kasvu oli keskimäärin 8 % vuodessa. (Korhonen ja muut, 2025, s. 6–8).

Ukrainan sodan seurauksena Venäjällä on työvoimapulaa. Työkäinen väestö supistuu, eläkeikä on matala ja sotatoimien takia työvoiman ulkopuolella on arviolta 1–2 miljoonaa miestä. (Korhonen ja muut, 2025, s. 12). Eriyksen kova osaajapula on IT-alalla, joka on kärsinyt kovasta maastamuutosta. Työmarkkinoilla vallitsee myös rakenteellinen epäsuhta: työttömiksi jääneet eivät useinkaan kykene siirtymään töihin aloille, joilla työtä olisi tarjolla, kuten esimerkiksi ase- ja puolustusteollisuuteen, osaamisen puutteen takia. (Astrov ja muut, 2024, s. 7). Mielenkiintoinen ilmiö työvoimapulan ja valtion menoin saavutetun talouskasvun takana on myös venäläisten palkkatason kasvu. Palkkataso kasvoi niin reaalisesti kuin nimellisestikin eniten hyökkäyssodan toisena vuotena eli vuonna 2023. Toisena syynä palkkatason kasvuun on työvoimapulan aikaansaama työnantajien välinen kilpailu, mikä näkyy palkkojen nousemisena – esimerkiksi vuoden 2023 alussa palkat nousivat 6,8 %, mikä oli merkittävä kulutuksen elpymistä edistävä tekijä (Astrov ja muut, 2024, s. 7). Myös venäläisten säästöt kasvoivat

keskimäärin 8 % vuositasolla vuosien 2022–2023 aikana, mitä osittain selittänee myös korkea korkotaso ja sitä kautta houkuttelevat talletussäästöt. (Korhonen ja muut, 2025, s. 12–14).

Öljy- ja kaasusektorin osuus Venäjän BKT:stä on noin 20 %. Osuus ei ole merkittävästi muuttunut viime vuosina, mutta isoimmat muutokset nähdään energianviennin maantieteessä. Ennen EU oli yksi suurimmista öljytuotteiden ja putkikaasun hankkijoista Venäjältä, mutta pakotteiden myötä suurimmiksi hankkijoiksi ovat nousseet Kiina, Intia ja Turkki. Tämä on myös muuttanut Venäjän roolia sektorilla, sillä he ovat joutuneet alistumaan uusien kauppakumppaneiden ehdoille ja hinnoille ja täten menettäneet asemaansa ”energiavaltana”. (Korhonen ja muut, 2025, s. 17).

On selvää, että pakotteiden vaikutukset olisivat entistäkin laajempia, jos pakotteita asettavien maiden koalitio laajenisi kattamaan useampia maita. Esimerkiksi Kiinalla jo yksinään olisi huomattava vaikutus pakotteiden tehokkuuteen. Joidenkin skenaarioiden mukaan pakotteiden kielteiset vaikutukset voisivat kaksin- tai kolminkertaistua verrattuna nykyiseen koalitioon, jos kaikki maat olisivat siinä mukana. (Simola, 2023, s. 12). Venäjän talous sopeutui pakotteisiin hyvin, lähinnä muuttamalla talouspolitiikkaansa, mutta sopeutuminen tapahtuu hyvinvoinnin kustannuksella, mikä ei ole pitkällä aikavälillä kestävä.

### **4.2.3 Sotatalous**

Venäjän talousrakenne on muuttunut kohti sotataloutta etenkin 2020-luvulla – Venäjän kasvaneista valtion menoista suurin osa suuntautuu sotaan kytkeytyville aloille. Tarkasteltaessa eri alojen arvonlisää vuosien 2021–2024 välillä, huomataan, että kasvu on ollut suurinta julkisessa hallinnossa, sisältäen puolustusvoimat, sekä tehdasteollisuudessa, mitä luonnollisesti tarvitaan sotavälineiden tuottamisessa. (Korhonen ja muut, 2025, s. 5). Sodankäynnin tarpeet ovat ensisijaisen tärkeitä ja esimerkiksi valtion keskeiseksi tehtäväksi on noussut sodankäynnin resurssien

turvaaminen hyödyntäen niin julkisen kuin yksityisenkin sektorin toimijoita (BOFIT Venäjä-ennuste 2023–2024, 2023).

Vuonna 2023 teollisuustuotannossa nähtiin merkittävää kasvua etenkin sotateollisuuden liittyvillä aloilla. Esimerkiksi valmiiden metallituotteiden valmistus lukuun ottamatta koneita ja laitteita kasvoi peräti 27,4 %. Korkeaa kasvuprosenttia selittää 39,5 % kasvu ”muissa metallituotteissa”, joihin sisältyvät muun muassa aseet ja ampumatarvikkeet. Myös muilla toimialoilla, joilla on merkittävä sotilaallinen painotus, nähtiin suurta kasvua: tietokoneet, elektroniikka ja optiset laitteet +34,6 % ja muut kuljetusvälineet ja -laitteet +29,4 %. Venäjän talouden kapasiteetin käyttöaste on ollut nousussa ja oli jopa historiallisen korkealla tasolla Q2 2023 aikana. (Astrov ja muut, 2024, s. 4).

Kotimaisen tuotannon ja etenkin sotateollisuuden kasvanut kysyntä ovat avaintekijöitä siinä, miksi Venäjä kykeni niin nopeasti elvyttämään talouttaan pakotteiden asettamisen jälkeen (Astrov ja muut, 2024, s. 3). Maaliskuun 2025 ennusteen mukaan Venäjän valtion menojen odotetaan kasvavan entisestään, mutta vastaan on tulossa kapasiteettirajoitteet. Tuotannon kasvu tulee siis hidastumaan, mutta menoja suunnataan edelleen sotaan tukeville aloille, mikä aiheuttaa talouteen epätasapainoja. Vuonna 2024 BKT kasvoi 4 %, mikä oli odotettua nopeampi kasvu, mutta loppuvuodesta kasvutahti selkeästi hidastui. (Ennuste Venäjän talouden kehityksestä vuosiksi 2025–2027, 2025).

On selvää, että sotateollisuuden liittyvien alojen nopea kasvu johtaa koko muun maan talouden kasvun hidastumiseen. Syynä tähän on esimerkiksi Venäjän talouden rakenteen vahvempi sulkeutuneisuus sekä valtiokeskeisyys. Investoinnit suuntautuvat jalostusteollisuuden aloille, jotka eivät tue talouden pitkäaikaista hyvinvointia. (BOFIT Venäjä-ennuste 2023–2024, 2023). Myös työmarkkinoiden kireys ja sotilaille maksettavat korkeat palkkiot tuovat mukanaan ongelmia: palkat kasvavat nopeasti ja yksityinen kulutus kasvaa, mutta nämä yhdistettynä julkisten menojen suureen kasvuun

ovat pidemmällä aikavälillä omiaan kiihdyttämään inflaatiota (Vesala, 2023). Tämänhetkiset kasvunlähteet eivät tuota kasvua kestäväällä pohjalla eikä valtio kykene vastaamaan korkeaan tuotantokapasiteetin kysyntään, mikä vääjäämättä tulee johtamaan kasvun hidastumiseen. Vaikka Putin itse kuvaa Venäjän talouden tilannetta ”kestäväksi kasvuksi” ei sotataloudella tuskin pitkän aikavälin kasvua tulla saavuttamaan. (Tregub, 2025).

### **4.3 Venäjän sopeutumisstrategiat**

Tässä kappaleessa esitellään lyhyesti kirjallisuuden kautta Venäjän keskeisimmät sopeutumisstrategiat pakotteita vastaan. Strategioiden tavoitteena on vahvistaa maan taloudellista itsemääräämisoikeutta, vähentää riippuvuutta ulkomaisista markkinoista sekä edistää kotimaisen tuotannon omavaraisuutta. Sopeutumisstrategiat ovat keskeinen syy siihen, miksi Venäjä on onnistunut säilyttämään talouskasvunsa olosuhteisiin nähden hyvällä tasolla ja niiden arvioiminen on tärkeää pakotteiden asettamisen tulevaisuutta ajatellen. Asiantuntijahaastatteluissa aiheeseen syvennytään entisestään.

Tuontikorvausstrategiat ovat olleet aina osa Venäläistä talouspolitiikkaa, mutta sen rooli kasvoi vuoden 2014 asetettujen pakotteiden jälkeen. Käytännössä strategialla tarkoitetaan tuotteiden korvaamista kotimaisella tuotannolla sekä kotimaisen tuotannon edistämistä ja kehittämistä. Strategialla on haluttu korostaa Venäjän taloudellista itsemääräämisoikeutta sekä kriittisten tuotteiden huoltovarmuuden varmistamista. Etenkin maatalouden ja elintarviketeollisuuden alat nähtiin olevan kriittisiä strategian kannalta, mutta sitä laajennettiin koskemaan myös T&K-menoja sekä muita kotimaisen tuotannon aloja huhtikuussa 2014. Kotimaisen maatalouden kasvua pyrittiin vauhdittamaan muun muassa Turkin tuontirajoituksilla sekä ruplan devalvoitumisen kautta. Esimerkiksi elokuussa 2014 Venäjä kielsi tiettyjen elintarvikkeiden tuonnin Venäjällä osasta niistä maista, jotka olivat pakotteita sitä kohtaan asettaneet. Mainittakoon kuitenkin, että nämä keinot olivat jo käytössä ennen ensimmäisiä pakotteita. (Korhonen ja muut, 2018, s. 6–15).

Yksi syy sille, miksi vuodesta 2014 alkaen asetettujen pakotteiden vaikutukset jäivät suhteellisiin miedoiksi, oli se, että Venäjän hallitus lähti heti aktiivisesti ottamaan käyttöön omia talouspoliittisia keinojaan tavoitteenaan vähentää pakotteiden vaikutuksia. Uudet toimet voidaan jakaa kolmeen, toisiaan täydentäviin, tekijöihin: 1) strategisesti tärkeiden talouspolitiikan alueiden turvaaminen, 2) tuonnin korvaamisen tukeminen talouden strategisilla sektoreilla sekä 3) taloussuhteiden tiivistäminen ei-länsimaiden, etenkin Aasian, kanssa. Toimet otettiin käyttöön elokuussa 2014 ja niitä alettiin soveltamaan kaikilla niillä sektoreilla, joihin pakotteet kohdistuivat. Koska vastatoimet tulivat valtiolta, tämä mahdollisti niiden koordinoitun ja täten tehokkaan toteutuksen. (Connolly, 2018)

Vuoden 2022 hyökkäyksen jälkeen Venäjä on pyrkinyt säilyttämään talouskasvunsa ja asemansa globaalissa taloudessa nojaamalla muutamaa keskeiseen tekijään: hiilivedyn tuonnista saadut suuret tulot, markkinaehtoinen talusrakenne, vankka pankkijärjestelmä sekä keskitetty hallinto. Kaikkein tärkein tekijä Venäjän talouskasvun vetäjänä on kuitenkin ollut kasvanut julkinen kulutus. Vuosina 2022–2024 finanssipoliittisen elvytyksen osuus BKT:stä oli yli 10 prosenttia. (Prokopenko, 2025). Venäjän puolustusmenojen kasvaessa myös budjettialijäämä on kasvanut – kattaakseen alijäämää Venäjän hallinto on ottanut käyttöön kansallisen varallisuusrahastonsa (eng. *National Wealth Fund*). Rahastoa on kartutettu öljytuotoilla, mutta sen likvidien varojen osuus BKT:stä on supistunut huimaa vauhtia. Vuonna 2022 sen osuus BKT:stä oli noin 7,2 %, kun vuoden 2025 alussa osuus oli vain 2,8 %. (Tregub, 2025).

Varjolaivastot, kauppareittien uudelleenohjaus ja teknologiaan, etenkin sotateollisuuteen liitännäisiin aloihin, liittyvät panostukset ovat 2020-luvulla nousseet keskeisiksi sopeutumisstrategioiksi Venäjälle. Lokakuussa 2022 Venäjän valtio esitteli projektin nimeltään "National Project for Electronics" tavoitteenaan lisätä Venäjällä tuotettujen mikrosirujen määrää 30 %:lla vuoteen 2030 mennessä. Vastaavia projekteja on esitelty useampiakin tavoitteena vähentää ulkomailla tuotettujen osien määrää ja

korvata ne kotimaisella tuotannolla. Toinen huomattava toimi on hallituksen rahoittamat olemassa olevat puolustusteollisuuden yritykset, jotta niiden tuotantoa saataisiin tehostettua. Esimerkiksi Rostec-niminen yritys on yksi eniten rahoitusta saaneista alan yrityksistä, joka tuottaa muun muassa miehittämättömiä ilma-aluksia, panssarivaunuja ja ohjuksia. Vuonna 2023 Rostec sai noin 62,6 miljoonan dollarin (noin 56,4 miljoonaa euroa) arvoisen rahoituksen valtiolta. Vaikka panostukset puolustusteollisuuteen ovat kovia, Venäjä kohtaa haasteita muun muassa rajallisten toimitusketjujen takia. (Bergmann ja muut, 2023, s. 17–18).

Tuonnin korvaamisen haasteista Venäjä on pyrkinyt eroon ottamalla käyttöön vaihtoehtoisia kauppareittejä. Hankintaprosessi havainnollistaa pakotteiden kiertämisen eri vaiheet ja toimijatyypit, joita tyyppillisesti käytetään vaihtoehtoisten kauppareittien kanssa:



**Kuvio 1.** Hankintaprosessi pakotteiden kiertämisessä (Countering Russian sanctions evasion - guidance for exporters, 2025).

Useinkaan todellinen loppukäyttäjä eli pakotteiden kiertäjä ei asioi suoraan kansainvälisen toimittajan kanssa eikä heidän nimiään merkata loppukäyttäjiksi esimerkiksi virallisissa asiakirjoissa. (Countering Russian sanctions evasion - guidance for exporters, 2025). Erinäisten välikäsiä ja peiteyhtiöiden kautta kokonaisuuden ja eri osapuolten hahmottamisesta tulee vaikeaa ja monimutkaista, mikä on yksi syy myös sille, ettei hankintaprosessin kaltaisia mekanismeja voida pakotteillakaan täysin poistaa. Vaihtoehtoisten kauppareittien voidaan nähdä osittain onnistuneen, sillä esimerkiksi Venäjälle tuotujen kaksoiskäyttötuotteiden tuonti vuonna 2022 ylitti jopa sotaa

edeltäneen tason. Iran on yksi tärkeimmistä säännöllisistä toimittajista Venäjälle sotateollisuuden osalta, mutta myös Turkki ja Balkanin niemimaat nousevat esiin aktiivisina toimijoina. (Bergmann ja muut, 2023, s. 19). Varjolaivoja Venäjä käyttää kiertääkseen öljypakotteita. Venäläiset öljy-yhtiöt ovat siirtäneet öljykuljetuksensa pois länsimaiden varustamojen aluksilta ja hyödyntävät varjolaivoja kuljettaakseen öljyä muun muassa Itämeren halki. Tämän he tekevät, jotta öljyn hintakatolta vältyttäisiin. Varjolaivastojen laaja verkosto näyttäisi toimivan, sillä öljyn markkinahinta kulkee korkeammalla kuin mitä öljyn hintakatto on. (Solanko, 2025).

## 5 Aineisto ja tutkimusmenetelmät

Tässä luvussa käsitellään tutkimuksen metodologia sekä esitellään tutkimusaineisto. Ensimmäisessä kappaleessa esitellään tutkimusote sekä perustellaan päätös hyödyntää aineistona sekä määrällistä että laadullista dataa. Toinen kappale käsittelee aikasarja-aineistoa ja viimeisessä kappaleessa esitellään haastatteluaineisto ja sen analyysimenetelmät.

### 5.1 Metodologinen lähestymistapa

Tässä tutkimuksessa on käytetty monimenetelmällistä tutkimusmenetelmää. Tällä tarkoitetaan laadullisen ja määrällisen aineiston yhdistämistä, jolloin tutkimusongelmasta saadaan syvempi ymmärrys. Menetelmä yhdistää erityyppistä ja -tasoista tietoa. Monimenetelmällisen tutkimuksen käyttö on perusteltua, kun tutkittavan ilmiön luonne on kompleksi, esimerkiksi laajoissa sosiaalisen maailman tapahtumissa ja silloin, kun analyysiprosessi on jatkuvasti muuttuva tai muovautuva. (Haapakoski ja muut, 2019). Tutkielmaa tehdessä Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on aktiivinen eikä sodan loppumisen merkkejä ole nähtävillä. Tutkimusmenetelmien yhdistämisen tarkoituksena on tarjota kattavampi ymmärrys siitä, kuinka pakotteet ja sotatalouden kasvu ovat vaikuttaneet Venäjän talouden rakenteeseen ja pitkän aikavälin kehitykseen.

Tutkimuksen ensimmäinen tutkimuskysymys liittyy Venäjän talouden keskeisiin kasvutekijöihin. Tähän kysymykseen pyritään vastaamaan laadullisen aikasarja-aineiston avulla. Kysymys numero kolme käsittelee Venäjän sopeutumisstrategioita, johon haetaan vastauksia haastattelujen kautta. Kysymykseen kaksi sotatallisuuden roolista haetaan vastausta tarkastelemalla dataa niin laadullisesta kuin määrällisestäkin aineistosta. Monimenetelmällisen tutkimuksen etuna on se, että erilaisiin tutkimuskysymyksiin voidaan vastata luomalla tilanteeseen sopivia, erilaisia metodisia ratkaisuja sekä strategioita (Haapakoski ja muut, 2019). Näiden kahden aineistomuodon

yhdistäminen mahdollistaa sekä ilmiön kvantitatiivisen analyysin että sen taustalla vaikuttavien mekanismien ymmärtämisen asiantuntijatiedon kautta.

## 5.2 Kvantitatiivinen aineisto

Tutkielman kvantitatiivinen osuus perustuu kansainvälisiin, vertailukelpoisiin aikasarjoihin, jotka on kerätty International Monetary Fundin (IMF) World Economic Outlook -tietokannasta. Tietokannan luvut on päivitetty huhtikuussa 2025. Tutkimus- ja kehittämistoimien (T&K) prosentuaalinen osuus Venäjän BKT:stä haettiin Unescon Institute for Statistics -tietokannasta ja sotilasmenoja koskeva aineisto kerättiin Stockholm International Peace Research Instituten (SIPRI) tietokannasta. Aineisto kattaa vuodet 2000–2025, joista vuoden 2025 tiedot perustuvat IMF:n ennusteisiin. Vaikka vuoden 2025 luvut ovat vielä arvioita, niiden sisällyttäminen tarjoaa mahdollisuuden tarkastella viimeisintä kehityssuuntaa ja mahdollisia muutoksia erityisesti sodan jälkeisessä talousympäristössä. Ajanjaksoon päädyttiin siksi, ettei esimerkiksi 1990-luvun poliittiset ja taloudelliset muutokset, kuten Neuvostoliiton hajoaminen, ole olennaisia tämän tutkimuksen kannalta.

Keskeisimpiä muuttujia ovat muun muassa reaalisen BKT:n kasvu, investoinnit suhteessa BKT:hen, tutkimus- ja kehittämismenot (T&K) suhteessa BKT:hen, sotilasmenot suhteessa BKT:hen sekä säästämisaste. Aineistossa kahdesta sarjasta puuttuu yksittäisiä havaintovuotia: T&K-menojen osalta data loppuu vuoteen 2022 ja sotilasmenojen osalta vuoteen 2023. Puutteet johtuvat todennäköisesti tiedon saatavuuden rajoitteista Venäjän sodankäynnin seurauksena, koska maa halusi rajoittaa tiedonsaantia osana sodankäyntiä. Puuttuvat vuodet on huomioitu tulosten tulkinnassa, mutta ne eivät heikennä analyysin luotettavuutta – ennemminkin ne kuvaavat hyvin sotaa käyvän maan heikkoa tilastollista läpinäkyvyyttä näiden keskeisten muuttujien osalta.

Malliin sisällytettiin dummy-muuttuja vuoden 2014 jälkeisen pakotejakson vaikutusten tarkastelemiseksi. Lisäksi malliin sisällytettiin interaktiotermit, joiden avulla tutkittiin, muuttuiko jonkin tietyn taloudellisen ajurin merkitys BKT:n kasvuun vuoden 2014 jälkeen.

Interaktiomallien käyttö tuo esiin, miten pakotteet ovat vaikuttaneet talouskasvun ajurien toimintaan – ei ainoastaan kasvun tasoon, vaan myös siihen, millä tavalla eri muuttujien vaikutus kasvuun on muuttunut vuoden 2014 jälkeen. Analyysimenetelmänä on käytetty lineaarista regressioanalyysiä, jonka avulla tutkitaan yksittäisten ja yhdistettyjen muuttujien selitysvoimaa talouskasvun vaihtelulle. Mallit on estimoitu Stata-ohjelmistolla ja kaikki regressiomallit on estimoitu käyttäen Newey–West-estimaattoria, joka korjaa mahdollisen autokorrelaation tai vastaavat tilastolliset vinoumat, jotka voisivat vaikuttaa aikasarjamallien t-arvoihin (Stock & Watson, 2020, s. 624). Kaikki seuraavassa kappaleessa käsitellyt regressiomallit ovat nähtävillä liitteessä 1.

Aineiston ajallinen ulottuvuus ja valitut muuttujat tukevat tutkielman kolmea tutkimuskysymystä. Ensinnäkin talouskasvun perusajureiden analyysi vastaa siihen, miten pakotteet ovat vaikuttaneet Venäjän talouskasvun edellytyksiin. Toiseksi tarkastelu tarjoaa pohjan arvioida sotatalouden rakenteellista vaikutusta BKT:n kehitykseen. Dummy-muuttujien ja interaktiotermin avulla voidaan myös muodostaa käsitys siitä, kuinka tehokkaita Venäjän sopeutumisstrategiat ovat olleet pakotteiden voimaantumisen jälkeen.

### **5.3 Haastatteluaineisto**

Haastattelut toteutettiin puolistrukturoidusti: kaikille haasteltaville esitettiin samat 13 kysymystä, mutta vastausten laajuus ja rakenne riippuivat täysin haastateltavan tavasta lähestyä kysymyksiä. Haastatteluaineisto koostuu kolmesta asiantuntijahaastattelusta. Haastateltavat valittiin sen perusteella, että aineistosta saataisiin mahdollisimman monipuolinen ja useita näkemyksiä edustava kokonaisuus. Ensimmäinen haastateltava on Suomen ensimmäinen tiedustelututkimuksen professori ja Venäjä-asiantuntija Kari Liuhto. Hän toimii myös professorina Turun yliopistossa. Toinen haastateltava on Laura Solanko, vanhempi neuvonantaja Suomen Pankin nousevien talouksien tutkimuslaitoksessa (BOFIT). Hänellä on laaja kokemus erityisesti Venäjän talouspolitiikasta, pankkisektorista ja energiamarkkinoista. Kolmas haastateltava toimii pohjoismaalaisessa liikepankissa yritysasiakkaiden riskijohtajana. Vaikka hänen

asiantuntemuksensa perustuu hänen nykyiseen tehtäväänsä pankissa, ovat hänen näkemyksensä henkilökohtaisia eivätkä edusta pankin virallista kantaa. Haastateltavan pyynnöstä hänen vastauksensa esitetään tässä työssä anonymisti, sillä hänen roolinsa katsotaan olevan arkaluontoinen.

Haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluina ja kaikki haastattelut talletettiin. Haastatteluista ensimmäinen toteutettiin puhelinhaastatteluna, mutta kaksi muuta haastattelua toteutettiin fyysisinä tapaamisina. Kaikki haastateltavat suostuivat tallettamiseen sekä viimeistä haastattelua lukuun ottamatta myös nimien julkistamiseen. Haastateltavat saivat haastattelukysymykset katsottavaksi etukäteen (liite 2) ja heille myös taustoitettiin haastattelun tarkoitus niin tapaamista sovittaessa kuin myös itse haastattelun alussa. Haastattelujen kesto vaihteli puolesta tunnista puoleentoista tuntiin. Kun kaikki haastattelut oli toteutettu, ne litteroitiin. Litterointi tehtiin sanatarkasti, mutta koska kyseessä on sisältöanalyysi, ei litterointiaineistoon merkitty esimerkiksi taukoja tai puheen sisältämää takeltelua (Kallinen & Kinnunen, 2021A). Haastatteluiden sisältö analysoidaan hyödyntäen laadullista sisältöanalyysiä. Siinä keskitytään analysoimaan mitä haastateltavat puhuvat ja mitä asioita he käsittelevät. Aineiston kielellistä muotoa ei analysoida. Aineisto koodataan, eli siitä haetaan tutkimuskysymykselle oleellimmat kohdat – ne voivat olla yksittäisiä ilmaisuja tai kokonaisia katkelmapätkiä. Keskeistä on löytää aineiston sisäisestä variaatiosta yleisimpiä johtopäätöksiä kiinnittämällä huomiota haastateltavien asiasisällön välisiin eroihin sekä samankaltaisuuksiin. (Kallinen & Kinnunen, 2021B).

Haastattelukysymykset jaettiin kolmeen pääkategoriaan: aiheen alustus, sopeutumisstrategiat ja pitkäaikainen talouskasvu. Seuraava kappale seuraakin rakenteeltaan tätä haastatteluiden rakennetta edeten loogisesti Venäjän talousympäristön kuvaamisesta sen käyttämiin sopeutumisstrategioihin ja niiden toimivuuteen.

## 6 Kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen analyysin tulokset

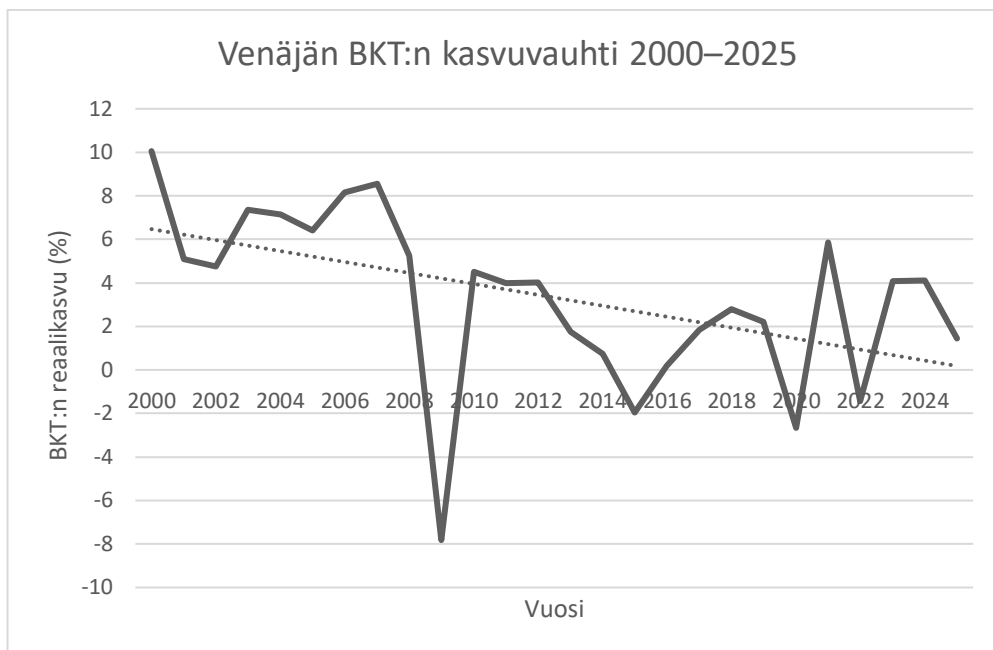
Tässä luvussa esitetään tutkimustulokset. Regressiomallit esitetään kunkin kappaleen alussa, tarjoten aiheesta jäsennellyn yleiskatsauksen ennen siirtymistä asiantuntijahaastattelujen syventäviin näkemyksiin. Yhdessä aineistot pyrkivät luomaan laajan ja kattavan vastauksen tutkimuskysymyksiin. Luvut on jaettu niin, että kukin kappale pyrkii vastaamaan yhteen tutkimuskysymykseen.

### 6.1 Venäjän talousympäristön muutos

Tämä luku käsittelee Venäjän talousympäristön muuttumista pakotteiden asettamisen jälkeen. Aikasarjoista on havaittavissa selkeitä muutoksia 2000-luvulla ja tässä osiossa keskitytään kasvuteorioiden ytimessä oleviin talouden kasvutekijöihin, eli esimerkiksi BKT:n, säästöasteeseen, investointiasteeseen ja T&K-menojen kehitykseen. Haastateltavilta kysyttiin näkemyksiä niin vuoden 2014 pakotteista kuin myös vuodesta 2022 saakka asetetuista pakotteista sekä niiden vaikutuksista Venäjän talousympäristöön.

#### 6.1.1 Talouskasvun ajurit - määrällinen analyysi

2000-luvun alku oli Venäjän BKT:n kehittymisen kannalta suotuisaa aikaa: BKT:n prosentuaalinen kehitys oli vahvaa vaihdellen vuosien 2000–2008 aikana 5,2 % ja 10 % välillä. Kotimainen säästämis- ja investointiaste kehittyi positiivisesti koko 2000-luvun ajan ja työttömyys laski asteittain. Vuonna 2009 BKT kuitenkin supistui -7,8 % johtuen globaalista finanssikriisistä, joka puolestaan vaikutti raaka-ainemarkkinoihin ja sitä kautta Venäjän öljy- ja kaasumarkkinoihin: tuonti tippui kyseisenä vuonna -32,6 % ja vienti 4,5 %. Venäjän talous kuitenkin elpyi notkahduksesta nopeasti ja BKT sekä vienti ja tuonti olivat jo seuraavana vuonna positiivisessa kasvussa. Kuviosta kaksi nähdään, kuinka jyrkän pudotuksen, mutta myös kasvun, Venäjän BKT koki finanssikriisin seurauksena.



**Kuvio 2:** Venäjän BKT:n kasvuvauhti 2000–2025.

Venäjän talousympäristö kohtasi merkittävän rakenteellisen muutoksen vuonna 2014, kun ensimmäiset pakotepaketit asetettiin. Tämä näkyy kuviossa 2 selkeänä pudotuksena BKT:n kasvussa vuonna 2015 – BKT:n prosentuaalinen kasvu tippui -2,0 prosenttiin ja etenkin tuontimarkkinat kokivat kovan pudotuksen (-25,8 %). Investointiaste laski hieman, kuitenkin vain 0,242 prosenttiyksikköä, ja säästämisaste jatkoi tasaista kasvuun. Inflaatio nousi vuonna 2015 yli 7 prosenttiyksikköä vuodesta 2014, mutta muutoin Venäjän talous välttyi suurilta taloudellisilta muutoksilta.

2020-luvun rakenteelliset muutokset ovat selkeästi vuotta 2014 rajummat ja moniulotteisemmat. Jo ennen Venäjän hyökkäystä Ukrainaun vuonna 2022, Venäjän BKT:n kasvu tippui -2,7 prosenttiin vuonna 2020. Muutos johtui Covid-19-pandemiasta ja sen aiheuttamasta markkinahintojen äkillisestä muutoksesta. Vuoden 2022 hyökkäyssota Ukrainaun johti ennäkemättömiin pakotteisiin, joiden tavoitteena oli eristää Venäjä globaaleilta rahoitus- ja teknologiavirroilta. Useat kansainväliset yritykset vetäytyivät maasta, vienti ja tuonti supistuivat, ja ulkomaankaupan rakenne muuttui nopeasti. Mielenkiintoinen huomio on kuitenkin se, että Venäjän BKT:n kasvu vuonna

2022 laski -1,4 prosenttiin – pakotteiden aiheuttama lasku oli siis maltillisempi kuin Covid-19-pandemian seurauksena tapahtunut lasku.

Tarkastelemme seuraavaksi lineaarista regressiomallia, jonka riippuvana muuttujana on BKT:n vuosikasvu prosentteina (liitetaulukko 2). Selittävinä muuttujina käytetään kolmea keskeistä talouskasvun ajuria: säästämisaste, julkiset kokonaismenot sekä T&K-menot suhteessa BKT:hen. Mallin F-testi vahvistaa, että kokonaismalli on tilastollisesti erittäin merkitsevä ( $p < 0,0000$ ) eli malli selittää talouskasvua merkittävästi. Mallin selitysaste 0.4547 viittaa siihen, että noin 45 % BKT:n kasvun vaihtelusta selittyy mallissa mukana olevilla taloudellisilla muuttujilla. Yksittäisistä muuttujista tilastollisesti merkitsevin havainto liittyy T&K-menoihin. Tulosten perusteella tutkimus- ja kehittämismenoilla on ollut erittäin vahva ja positiivinen yhteys talouskasvuun: muuttujan kerroin on noin 17,17 ja tilastollinen merkitsevyys 0,0004. Tämä viittaisi siihen, että innovaatiot ja kehitysmenot ovat olleet tässä mallissa tärkein talouskasvua ajava tekijä. Solowin kasvumallissa talouskasvun yhdeksi keskeiseksi tekijäksi nousee teknologinen kehitys, mihin T&K-menoilla voidaan nähdä olevan konkreettinen vaikutus. Ne toimivat teknologisen kehityksen ajureina, jolloin talous voi saavuttaa kestävästä pitkän aikavälin kasvua. Tulosten perusteella julkisella kulutuksella on ollut negatiivinen yhteys talouskasvuun. Tulos on tilastollisesti merkitsevä 5 % tarkkuudella ( $p = 0.029$ ). Havainto on kiinnostava, sillä se viittaisi siihen, ettei valtion menoja ole kohdistettu tuottaviin tarkoituksiin, vaan ne ovat kanavoituneet esimerkiksi puolustussektoriin, hallintoon tai muihin vähemmän kasvua luoviin kohteisiin. Tällainen julkisten menojen tehoton kohdentuminen ei lisää pitkän aikavälin tuottavuutta tai investointeja, vaan voi jopa syrjäyttää tehokkaita talouskasvun toimia. Säästämisasteella nähdään olevan positiivinen yhteys talouskasvuun, mutta tulokset eivät ole tässä mallissa tilastollisesti merkitseviä.

### **6.1.2 Laadullinen näkökulma talousympäristön muutokseen**

Kaikki kolme haastateltavaa näkevät, että suurimmat muutokset Venäjän talousympäristöön ovat tulleet kansainvälisen kaupan kautta. Haastateltava kaksi kuvaa

pakotteiden ”puuduttaneen dramaattisesti Venäjän ulkomaankaupan maantiedettä” ja haastateltava kolme kuvaa, miten vuoden 2022 ja sen jälkeen asetetut pakotteet aiheuttivat Venäjän isolaation. Toki Venäjä asetti myös omia vastapakotteitaan, mitkä asettivat esimerkiksi EU:n tilanteeseen, jossa sen globaalit markkinat kokivat kovaa ”myllerrystä”. Venäjän tärkeä rooli energiasektorilla on ollut huomattava ja pakotteiden asettamisen jälkeen koettiin energiashokkeja, suurta inflaatiokehitystä sekä uusien kauppasuhteiden vakiintumista niin Venäjällä kuin EU:ssakin. Haastateltava yksi kuitenkin painottaa, ettei ensimmäisillä vuoden 2022 pakotteilla haluttu suoraan vaikuttaa Venäjän öljyn vientiin vaan ennemminkin sen öljystä saataviin tuloihin. Tavoitteena oli heikentää Venäjän kykyä käydä sotaa pakottamalla se myymään öljyä halvemmalla, mutta tämä ei toiminut kovinkaan hyvin, sillä esimerkiksi Intiasta tuli CREAN:n tilastojen mukaan suurin öljyntoimittaja – vain sen takia, että Venäläinen öljy kulkee enenevässä määrin sitä kautta Eurooppaan. Haastateltava yksi toteaaakin, että ”me ollaan oltu liian riippuvaisia venäläisestä energiasta” viitaten me-sanalla Euroopan Unioniin. EU ei ollut valmis öljyn hinnan liian korkeaan nousuun minkä takia haastateltava yksi näkee, että Venäjän hyökkäys Ukrainaan keväällä 2022 annettiin ”vain tapahtua”.

Puhuttaessa Venäjään kohdistuneista pakotteista, tulee väistämättä esiin myös kysymys siitä, olisiko jo vuoden 2014 pakotteilla voitu estää Venäjän hyökkäys Ukrainaan vuonna 2022. Haastateltava kaksi toteaa, että vuoden 2014 talouspakotteet olivat mietoja ja hyvin tarkkaan rajattuja, muttei usko, että niillä olisi kyetty kuitenkaan estämään Venäjän myöhempää hyökkäystä. Haastateltava kolme on samaa mieltä:

2014 osalta nehän enemmänkin pyrki tietyllä tavalla täsmätoimin rajoittamaan sitä Venäjän kykyä käydä ikään kuin niitä sotatoimia, mutta toisaalta myös kehittää sitä taloutta siihen suuntaan, että sen pitkän aikajänteen toimintaa pyrittiin häiritsemään tai rajoittamaan. Ne eivät olleet sellaisia nopeavaikutteisia toimia monetkaan.

Haastateltava kolmen mukaan Venäjän finanssisektoria ja energiateollisuutta ei haluttu lamaannuttaa täysin, sillä EU tiedosti tarvitsevansa esimerkiksi Venäjän tuottamaa öljyä ja muita raaka-aineita. Siinä missä vuoden 2014 pakotteet kohdistuivat ennen kaikkea

strategisiin toimialoihin ja tiettyihin valikoituihin toimijoihin, vuoden 2022 pakotepolitiikka laajeni huomattavasti. Se kohdistui paitsi teknologian vientikieltoihin – etenkin kaksikäyttö- ja sotilasteknologiaan – myös henkilöihin ja yrityksiin, jotka ovat hyötäneet merkittävästi Venäjän talousjärjestelmästä. Länsi pyrkii poliittisten keinojen lisäksi vaikuttamaan Venäjään taloudellisen kurjistumisen kautta, mutta Venäjän autoritaarinen hallinto ei anna kansalaistensa hyvinvoinnin kärsimisen estää heitä jatkamasta sotatoimia Ukrainassa.

Pakotteiden vaikutuksia tai niiden tehoa on vaikea mitata. Aiemmin mainitun öljyn hinnan romahduksen lisäksi Venäjän talouden kääntyminen sotataloudeksi sen sotilaallisen aktiviteetin takia vaikuttaa myös valtavasti Venäjän talousympäristön muutokseen, kuten haastateltava yksi toteaa. Hän ottaa esimerkiksi Kuuban – maa on ollut Yhdysvaltojen pakotteiden kohteena noin 60 vuotta, mutta pärjää edelleen suhteellisen hyvin köyhyydestään huolimatta. Hänen mukaansa pakotteet ovat poliittinen keino, joiden tavoitteena ei ole saada maan taloutta kaatumaan ja sanookin, että ”Putin kävisi sodan mihin hintaan tahansa”. Haastateltava kaksi on samoilla linjoilla: Venäjän vaihtotaseen ylijäämä tekee siitä vähemmän riippuvaisen ulkomaisesta rahoituksesta, mikä vahvistaa sen ulkoista rahoitusasemaa. Maata, jonka vaihtotase on ylijäämäinen, on huomattavasti vaikeampi horjuttaa ulkoapäin. Kääntöpuolena on kuitenkin investointihalukkuuden puute – mikään länsimainen yritys ei tahdo investoida Venäjälle tällä hetkellä ja jotkut yritykset ovat joutuneet hylkäämään tuotantolaitoksiaan Venäjälle. Kuten haastateltava yksikin toteaa, Venäjän tulevaisuus näyttää heikolta, koska ilman investointeja ei ole teknologiaa, jolloin tuotantokyky heikkenee, tavaroiden laatu laskee ja seuraukset kansalaisillekin alkavat realisoitumaan.

## **6.2 Sopeutumisstrategiat ja niiden toimivuus**

Haastattelun toinen osio koski Venäjän sopeutumisstrategioita eli sitä, miten ja millaisilla keinoilla se on vastannut asetettuihin pakotteisiin. Tässä osiossa selvitetään keskeisimmät sopeutumisstrategiat, niiden toimivuus sekä käsitellään myös kolmansien maiden roolia. Määrällinen analyysi tarkastelee keskeisten ajureiden muutoksia vuoden

2014 jälkeen. Analyysissä hyödynnetään dummy-muuttujaa, joka saa arvon 1 vuosilta 2014 eteenpäin ja arvon 0 sitä edeltäviltä vuosilta. Näiden mallien avulla voidaan arvioida, miten muuttujien vaikutus talouskasvuun on mahdollisesti muuttunut pakotteiden ja poliittisten muutosten seurauksena. Analyysin näkökulmasta on tärkeää mainita, etteivät sopeutumisstrategiat ole sama asia kuin pakotteiden kiertäminen. Sopeutumisstrategiat pitävät sisällään esimerkiksi pakotteiden kiertämisen, uusien kauppasuhteiden luomisen, kotimaisen tuotannon lisäämisen sekä omien, vaihtoehtoisten maksujärjestelmien luomisen.

### **6.2.1 Ajallinen eriytyminen vuoden 2014 jälkeen**

Tarkastellaan, miten säästämisaste, julkinen kulutus ja sotilasmenot ovat vaikuttaneet Venäjän talouskasvuun ennen ja jälkeen vuoden 2014. Kaikki kolme mallia olivat tilastollisesti merkitseviä 5 %:n tasolla. Ensimmäinen malli tarkasteli säästämisastetta (liitetaulukko 3). Mallin selitysaste on varsin vahva: 0.5669. Säästämisasteella oli selkeä, positiivinen ja tilastollisesti merkittävä vaikutus talouskasvuun ennen pakotteiden asettamista vuonna 2014: kerroin 1.18 ja tilastollinen merkitsevyys 0,004. Tämä viittaa siihen, että kotitalouksien ja yritysten säästämisaste on tukenut muun muassa investointeja ja taloudellista vakautta. Kuitenkin vuoden 2014 jälkeinen interaktiotermi on negatiivinen ja tulos on merkitsevä 10 % tasolla (kerroin -0,94,  $p=0,063$ ). Tämä kuvaa sitä, kuinka pakotteiden asettamisen jälkeen säästämisasteen vaikutus talouskasvuun heikentyi merkittävästi. Yksi mahdollinen selitys on, että pakotteiden asettamisen jälkeen säästöjä ei enää kanavoitu yhtä tehokkaasti tuottaviin investointeihin, vaan painopiste siirtyi esimerkiksi julkisiin menoihin tai muihin vähemmän kasvua tukevien kohteiden rahoittamiseen. Säästäminen itsessään voi myös kertoa luottamuspulasta talousnäkyymiä kohtaan.

Toisessa mallissa (liitetaulukko 4) keskityttiin julkisen kulutuksen vaikutuksiin talouskasvuun. Mallin selitysaste on 0.4726, eli se selittää talouskasvun vaihtelusta noin 47 prosenttia. Ennen pakotteita julkisen kulutuksen vaikutus talouskasvuun oli negatiivinen, muttei tilastollisesti merkitsevä. Kuitenkin dummy-muuttujan kerroin oli

noin -3,27 ja tulos oli merkitsevä, mikä viittaa siihen, että talouskasvussa tuli merkittävä negatiivinen tasomuutos vuoden 2014 jälkeen Venäjän talouden ajautuessa taantumaan öljyn hinnan voimakkaan laskun takia sekä ensimmäisten pakotteiden astuttua voimaan. Myöskään mallin interaktiotermi ei ollut merkitsevä, joten julkisten menojen suora vaikutus talouskasvuun ei muuttunut merkitsevästi vuoden 2014 jälkeen, vaikkakin talouskasvun kokonaislasku oli tilastollisesti havaittavissa.

Kolmannessa mallissa (liitetaulukko 5) tarkasteltiin sotilasmenojen vaikutusta talouskasvuun. Mallin selitysaste on näistä malleista korkein ( $R^2=0.6242$ ). Ennen vuotta 2014 sotilasmenojen vaikutus BKT:n kasvuun oli voimakkaasti ja tilastollisesti merkitsevästi negatiivinen. Kun sotilasmenojen osuus kasvoi, talouskasvu hidastui huomattavasti. Tulos tukee yleisesti tunnettua näkemystä siitä, ettei puolustussektorin kasvattaminen yksinään lisää talouden tuottavuutta vaan se voi syrjäyttää tehokkaampia investointikohteita. Interaktiotermi on positiivinen (+31,15) ja merkitsevä, mikä viittaa siihen, että sotilasmenojen negatiivinen vaikutus talouskasvuun lieveni huomattavasti pakotteiden jälkeisessä ajassa. Asetetut pakotteet ja Venäjän turvallisuuspoliittinen linjamuutos johtivat siihen, että talous alkoi kääntymään enemmän kohti sotataloudellisempaa järjestelmää. Sotilasmenojen kasvattaminen integroitu kiinteämmin osaksi julkisen sektorin toimintaa eikä se enää syrjäyttänyt yhtä vahvasti muita talouden menoluokkia. Sotilasteollisuuden laajeneminen loi positiivisia tuotanto- ja työllisyysvaikutuksia, mutta tällainen valtion hallinnoima resurssien allokaatio tuskin tuottaa pitkän aikavälin talouskasvua.

### **6.2.2 Sopeutuminen pakotteisiin**

Haastateltava kolme esittelee Venäjän sopeutumisstrategioita vientituontiasetelman kautta: Venäjän riippuvuus länsimaisesta tuonnista on johtanut siihen, että maan on pitänyt sopeutua uuteen normaaliin, joko luopumalla tuotteiden käytöstä tai korvaamalla menetettyjä tuotteita hyödyntämällä kolmansien maiden kauppapareittejä. Toisaalta pakotteiden alainen tuonti Venäjälle on tippunut, mutta samalla tippui myös niiden tuotteiden, palveluiden ja hyödykkeiden tuonti, jotka eivät olleet ole pakotteiden

alaisia. Tämä ilmiö on saanut aikaan ”toiset markkinat näiden uusien ikään kuin kauppakumppanimaiden kautta”. Väitettä tukee myös määrällinen analyysi, jonka mukaan tuonnin yhteys talouskasvuun pysyi tilastollisesti merkitsevästi positiivisena myös vuoden 2014 jälkeen. Haastateltava kaksi on samaa mieltä siitä, että Venäjä on pakon edessä löytänyt uusia tapoja tuoda maahan esimerkiksi sodan kannalta kriittisiä komponentteja ja koneita. Asetelman toinen puoli, eli vientimarkkinat, liittyvät vahvasti hiilivedyn vientiin. Ilmiö on moniulotteinen sillä myös Venäjän vientimarkkinat ovat löytäneet uusia kauppapareitteja eikä kyseistä vientiä ole täysin kyettykään katkaisemaan, osittain länsimaiden huolesta maailmanmarkkinahintoja kohtaan ja Venäjän selkeän etuluontiaseman takia, kuten haastateltava kolme tiivistää:

Venäjähän on pystynyt hyötymään siitä paljon tästä ikään kuin öljyn maailmanmarkkinahinnan pysymisestä korkealla. Eli heillä on semmoinen tuote, jota halutaan ja hintataso on pysynyt verrattain hyvänä. Se on taas sitten tukenut Venäjän taloutta siinä tilanteessa, kun kuviteltiin, että se on menossa ihan vuodessa viemäristä alas. Se ei ole suinkaan tapahtunut niin, koska niiden tukijalka on edelleen voimakas ja se muodostaa edelleen öljytuottoja.

Haastateltava kaksi lähestyy sopeutusstrategioita talouspolitiikan näkökulmasta. Raha- ja valuuttakurssipolitiikka on muuttunut – Venäjän rupla ei ole enää vapaasti vaihdettava valuutta ja pääomaliikkeille on asetettu rajoituksia Venäjän toimesta. Maa on luopunut, ainakin tilapäisesti, konservatiivisesta talouspolitiikastaan. Venäjä on myös verrattain hyvin onnistunut rakentamaan tuotannon korvaavia toimintoja. Haastateltava kolmen mukaan Venäjä on pyrkinyt tekemään investointeja ja kehittämään omaan tuotantaan, kun tuontimarkkinat pakotteiden seurauksena kärsivät. Investointeja on tehty voimakkaasti valtion tuella ja sisäisen velan kautta, koska ulkoinen rahoitus ei ole mahdollista. Tällainen taloutta monipuolistava strategia on ollut odotettavissa, koska Venäjä on ollut aina raaka-ainetalous, mutta pakon edessä maan on täytynyt alkaa investoimaan esimerkiksi teknologiaan ja tutkimustyöhön välttääkseen entistä suurempaa isolaatiota globaalista maailmasta. Toisaalta kriittisimpiä teknologian komponentteja se on onnistunut hankkimaan kolmansien maiden kautta.

Kolmansien maiden rooli on merkittävä puhuttaessa Venäjän sopeutusstrategioista. Haastateltava yksi korostaa venäläisten luonnetta ”kiertää sääntöjä mahdollisimman tehokkaasti” ja Venäjän tiedustelukoneiston rakentamia kehitysorganisaatiota ja verkostoja, joiden kautta varallisuutta on siirretty Venäjältä länsimaihin. Aasian maiden ja etenkin Kiinan rooli korostui jokaisen haastateltavan vastauksissa. Kiinan osuus Venäjän ulkomaankaupasta oli noin 15–20 % ennen vuoden 2022 pakotteita, mutta osuus nousi noin 40 %:iin pakotteiden asettamisen jälkeen. ”Kiinasta on tullut se, mitä kautta ne saavat oikeastaan kaikkea, mitä ne haluavat” kuvaa haastateltava yksi. Haastateltava kaksi kuvaa Venäjän ja Kiinan suhdetta ”järkyttävän suureksi riippuvuudeksi”, mutta painottaa, ettei kyseessä ole suoraan pakotteiden kiertämistä:

Siitä, mitä Kiinasta tuodaan, niin valtaosa on Kiinassa tuotettua tavaraa. Ei Kiina ole liittynyt näihin pakotteisiin, eikä meillä ole mitään voimaa päättää, että minnekö kiinalaiset yritykset saavat tuottamiaan tuotteita viedä, etenkin kun mailla on yhteinen maaraja.

Kolmannen haastateltavan mukaan Venäjä on aiemmin hyötynyt asemastaan energiaviejänä ja käyttänyt sitä vipuvartena suhteessa tiettyihin Euroopan maihin, kuten Saksaan. Uudessa taloudellisessa tilanteessa tilanne on kuitenkin muuttunut: Venäjä ei enää kykene asettamaan ehtoja Kiinalle, sillä Kiinan näkökulmasta Venäjä on vain yksi kauppakumppani monien joukossa. On myös oleellista tuoda esiin se, että maailmassa on noin 200 valtiota, joista pakotekoalitioon kuuluu vain noin 30–40 maata laskentatavasta riippuen. Haastateltavien mukaan on Venäjän taloudelle ollut oleellisen tärkeää se, etteivät esimerkiksi Intia, Kiina ja Turkki kuulu kyseiseen pakotekoalitioon, jotta se on kyennyt korvaamaan länsimaisia tuotteita muissa maissa tuotetuilla vastaavilla tuotteilla. Kolmas haastateltava nostaa esiin myös kolmansien maiden päättäjien roolin, huomauttaen, että nämä ovat ”sulkeneet silmänsä todellisuudelta” – todellisuudelta, jossa kaupankäynnin kasvu ruokkii sivilisaatioiden yhteentörmäystä ja jossa omaa etua ajetaan lyhytnäköisin poliittisin motiivein. Haastateltava kuvaa tilannetta ”julkaksi markkinataloudeksi”, jossa arvot ja pidemmän aikavälin vakaus jäävät taloudellisen hyödyn tavoittelun varjoon. Tietyillä maantieteellisillä alueilla palkat ovat nousseet ja kulutus kasvanut, mutta samalla inflaatio on kiihtynyt ja palkkakehitys on ollut epätasaista. Bruttokansantuote on kasvanut, mutta sotateollisuuden kautta

luotu kasvu ei tue kansan hyvinvointia. Haastateltava kolme nostaakin esiin BKT:n heikkouden: mittari ei huomioi sitä, mistä kasvu tulee. Myös haastateltava kaksi kommentoi BKT:n rajoitteita taloudellisen hyvinvoinnin mittarina. Sodankäynnin tilanteessa, jossa maa ei käy sotaa omalla maaperälläään, BKT voi antaa harhaanjohtavan kuvan talouden tilasta ennen ja jälkeen konfliktin, sillä se ei heijasta esimerkiksi inhimillisiä tai rakenteellisia menetyksiä. Esimerkiksi vanhat tankit, joihin on lisätty modernia optiikkaa, ja jotka tuhoutuvat sodassa nopeasti, kirjautuvat Venäjän kansantalouden tilinpidossa investoinneiksi.

Jos Venäjän prioriteettina on säilyttää kykynsä käydä sotaa, voidaan haastateltavien mukaan sanoa, että lyhyellä aikavälillä sopeutumisstrategiat ovat toimineet. Painopiste Venäjän taloudessa on siirtynyt sotatalouteen ja kyseisen alan teollisuus on löytänyt riittävästi kapasiteettia toiminnan ylläpitämiseen. Venäjä saa kohtuullisen markkinahinnan viemistään raaka-aineista ja se myös pystyy tuomaan maahan niistä kriittisimpiä. Haastateltava kolme kuvaa myös Venäjän hallinnon taitoa luoda viholliskuvia ja asetelman kansalle siitä, että ”nyt on taistelu venäläisen kulttuurin, ja tällöisen idän ja lännen ikään kuin -- sivilisaatioiden välillä”.

### **6.3 Pitkäaikainen talouskasvu**

Haastattelun toinen osio keskittyi pakotteiden vaikutusten analysointiin pidemmällä aikavälillä. Keskeinen kysymys on, miten Venäjän sopeutumisstrategiat vaikuttavat sen talouden pitkäaikaiseen kehitykseen ja esimerkiksi teknologisten investointien kehitykseen. Haastateltavilta pyydettiin myös näkemyksiä skenaarioon, jossa Venäjän sota Ukrainaa vastaan joskus loppuu – miten sotatalouden silloin käy? Määrällinen analyysi pyrkii tulkitsemaan BKT:n kasvuvauhtia ja trendikehitystä ja luomaan tätä kautta arvion tulevaisuuden kehityskulusta.

### 6.3.1 BKT:n trendikehitys

Viimeinen tarkasteltava regressiomalli (liitetaulukko 6) kuvaa, muuttuiko BKT-kasvun taso tilastollisesti vuoden 2014 jälkeen. Malli kertoo, että BKT:n kasvuvauhti on ollut keskimäärin 3,5 % matalampi vuoden 2014 jälkeen verrattuna sitä edeltäneeseen aikaan. Dummy-muuttuja on tilastollisesti merkitsevä 5 % tasolla. Mallin vakioarvo on 4.94, mikä kuvaa sitä, että ennen vuotta 2014 Venäjän BKT:n keskimääräinen kasvu oli noin 5 % vuodessa. Aiemmin esitetty kuvio 2 näyttää BKT:n kasvuvauhdin sekä lineaarisen trendikehityksen tarkasteluajanjaksolta, puoltaen regressiomallin tuloksia. Kuvaajasta voidaan huomata Venäjän BKT:n melko epävarma kehitys ja ailahtelevuuden kasvu vuoden 2014 jälkeen. Vaikkakin trendikehitys on alaspäin laskeva, on Venäjän talous elpynyt BKT:n laskuista suhteellisen ripeästi, etenkin vuoden 2009 suuren laskun jälkeen. Huomattavaa pitkän aikavälin näkökulmasta on, etteivät lyhytaikaiset nousut, kuten vuosien 2021 ja 2023 kehitykset, kuitenkaan muuta pitkän aikavälin trendin suuntaa. Venäjän BKT:n kasvuvauhti on hidastunut systemaattisesti, huolimatta yksittäisistä heilahteluista. Lyhytaikaiset positiiviset nousut näyttäytyvät siis enneminkin tilapäisintä palautumisjaksoina kuin pitkäaikaisen talouskasvun merkkeinä.

Taulukko 1 kuvaa kahden eri aikajakson BKT-kasvun keskiarvoa sekä otoskeskihajontaa. Kuten regressiomalleissa, myös tässä taulukossa on luontevaa analysoida kahta eri ajanjaksoa, ennen vuoden 2014 pakotteita sekä sen jälkeen. Taulukko paljastaa huomattavia eroja ajanjaksojen välillä. Ennen vuoden 2014 pakotteita talouskasvu oli keskimäärin lähes 5 %, mutta kuten otoskeskihajonta paljastaa, vuosien välillä oli suurta vaihtelua. Tätä selittää muun muassa finanssikriisin aikainen suuri pudotus kasvuprosentissa. Vuoden 2014 jälkeisen ajanjakson aikana talouskasvun taso laski merkittävästi, keskimäärin 1,43 prosenttia, mutta myös vaihtelu vuosien välillä pieneni. Kasvu muuttui pienemmäksi, mutta samalla myös vakaammaksi. Tulos tukee aiempien regressiomallien tuloksia, joista ilmeni, kuinka Venäjän talous on muuttunut pakotteiden ajanjaksona valtiokeskeisemmäksi ja suljetummaksi taloudeksi, jossa talouskasvun lähteet eivät ole enää yhtä tehokkaita. Taulukko 1 ja kuvio 2 yhdessä luovat Venäjän

talouden pitkän aikavälin kehitystrendistä ikävän kuvan: talouskasvu on selvästi hidastunut vuoden 2014 jälkeen ja trendi on aleneva.

**Taulukko 1.** Venäjän reaalisen BKT-kasvun keskiarvo ja -hajonta ennen ja jälkeen vuoden 2014.

	Keskiarvo	Otoskeskihajonta
2000–2013	4,94 %	4,27 %
2014–2025	1,43 %	2,61 %

### 6.3.2 Valtion roolin kasvu ja talouskasvun haasteet

Kaikki kolme haastateltavaa näkevät Venäjän talouskehityksen haastavana eivätkä odota pitkällä aikavälillä kovinkaan nopeaa talouskasvua. Haastateltava kaksi ei usko Venäjän talouden nopeaan kasvuun tulevaisuudessa, sillä maa on kehittymässä yhä valtiokeskeisemmäksi, militarisoidummaksi ja suljetummaksi – erityisesti rahoitusvirtojen, tutkimus- ja tuotekehityksen sekä ideoiden vapaan leviämisen osalta. ”Valtiojohtoinen talous, jossa sotateollisuudella on iso rooli, niin se on harvinaisen altis korruptiolle ja väärinkäytöksille. Kaikki on huonoja uutisia pitkän aikavälin kasvun näkymille” tiivistää haastateltava kaksi.

Haastateltava kolme näkee pitkällä aikavälillä keskeiseksi ongelmaksi Venäjän eristäytymisen ja siitä seuraavan talouden monipuolistumisen entistä hitaamman kehityksen. Hän kuvaa, että Venäjän talousrakenne on pitkälti rakennettu öljystä saatavien tulojen varaan, mutta sodan seurauksena öljyrahastot ja vastaavat talouden sisäiset rahoituskeinot alkavat ehtymään. Investointeja tehdään pitkälti vain sotateollisuuteen, jolloin kehitys on poissa muista, taloutta enemmän kehittävästä investoinneista. Myös haastateltava yksi kuvaa Venäjän talouden näivettymistä, viitaten tällä siihen, ettei Venäjällä ole varaa kehittää infrastruktuuria, terveyspalveluita tai koulutusta sotateollisuuden pyörittämisen takia. Toisaalta haastateltava kaksi ei näe, että Venäjän on välttämätöntä olla esimerkiksi ”tutkimuksen ja tuotekehityksen

eturintamassa mukana” eikä se ole siellä koskaan ollutkaan. Tässäkin yhteistyöllä Kiinan kanssa on iso rooli, sillä Venäjä pystyy kopioimaan tarvitsemaansa teknologiaa suoraan Kiinalta ja hyötymään siitä vielä hyvän aikaa. ”Venäjällä on kautta historian ollut hämmästyttävä kyky tarvittaessa keskittää voimavarojaan joillekin tietyille aloille ja pärjätä niillä”, kuvaa haastateltava kaksi. Esimerkkinä hän kuvaa venäläisten vuoden 2014 pakotteiden jälkeen rakentamaa omaa kansallista maksujärjestelmäänsä: Venäjällä päätettiin, että globaalit ja hyvin toimivat maksujärjestelmät olivat turvallisuusriski ja he rakennuttivat oman, hyvin tänäkin päivänä toimivan maksujärjestelmän.

Haastateltava kolme näkee pitkällä aikavälillä kolme mahdollista skenaariota. Ensimmäinen vaihtoehto on se, että Ukrainan kriisi jatkuu samankaltaisena ja Venäjä pyrkii ylläpitämään sotatalouttaan. Sitä, kuinka kauan sen resurssit sotatalouden ylläpitämiseen kestävät, on vaikea todeta. Toisessa skenaariossa sota loppuu, mutta Venäjän eristäminen globaalista taloudesta jatkuu. Ainakin Euroopan unioni jatkaisi pakotteita. Kolmannessa skenaariossa Yhdysvallat alkavat vapauttamaan pakotteita ja kahdenvälinen kauppa Yhdysvaltojen ja Venäjän välille kehittyy. Tämä olisi kenties Venäjän kannalta paras tilanne, sillä kansainvälisten yritysten ja sijoittajien luottamuksen saaminen ja Venäjälle palaaminen tulee kestämään vielä kauan. Haastateltava yksi pohti myös mahdollisuutta, jossa Yhdysvaltojen irtautuessa pakotteista, myös Euroopan unionin pakotekoalitio hajoaa. Tällöin esimerkiksi Euroopan unionin toimesta jäädytettyjen venäläisten varojen kohtalo tulee nousemaan tärkeäksi poliittiseksi kysymykseksi. Haastateltavat uskovat, että yhteistyö Kiinan ja Intian sekä muiden kolmansien maiden kanssa muodostuu pysyväksi toimintamalliksi. Kiina ja Intia tarvitsevat edelleen fossiilisia polttoaineita, mutta haastateltava kolme tuo esiin myös vihreän siirtymisen roolin tulevaisuuden kehityksessä: useat maat, jotka ennen toivat Venäjältä öljyä, eivät enää samalla tavalla tule tarvitsemaan sitä, koska tilalle on tullut uusiutuvia energianlähteitä. Edessä voi olla väistämätön siirtymä pois Venäjän etulyöntiasemasta öljyntuottajana.

Sotateollisuuden rooli nousi jokaisessa haastattelussa esiin useammassakin yhteydessä. Venäjän talouden kääntymisessä sotateollisuuteen on kauaskantoisia vaikutuksia talouden kehitystä ajatellen. Vaikka Ukrainan sota loppuisi, ei haastateltavat usko, että Venäjä luopuu sotateollisuudestaan. Haastateltava yksi kuvaa, että Venäjän on ”ikään kuin pakko jatkaa sotateollisuutta talouden pystyessä pysymisen kannalta” ja sanoo Venäjän ajautuvan koko ajan enemmän raaka-ainevarastoksi, erityisesti Kiinalle. Haastateltava kaksi toteaa, että Venäjällä on valtava tarve uudelleen varustautua ja, että ”nykyinen hallinto on kyllä oppinut sen, että röyhkeällä asevoimien käytöllä saavutetaan etuja. Heidän laskentatavallaan etuja.” Kumpikaan haastateltavista ei halua spekuloida mahdollista uutta sotaan liikaa, mutta toteavat mahdollisuuden olevan todellinen. Haastateltava kolme uskoo myös siihen, että sotateollisuus ja armeijan ylläpitäminen tulevat olemaan osa Venäjän pitkäaikaista strategiaa. Hän tuo esiin myös sisäpoliittisen näkökulman asiaan. Miten pienessä kaupungissa asuva tehdastyöläinen reagoisi, jos yhtäkkiä sotateollisuuden tarve loppuisi ja hänen työpaikkansa, esimerkiksi hylsytehdas, lopetettaisiin? Elinkeinorakenteen yksipuolisuuden ja eri asuinalueiden epätasa-arvon takia yhtäkkinen, yksittäisen teollisuusalan loppuminen tarkoittaisi työttömyyden kasvua ja tyytymättömyyttä kansalaisten kesken. Sitä, olisiko Venäjä valmis uudelleenrakentamaan talouttaan ja tuotantorakennettaan voi vain spekuloida.

## 7 Johtopäätökset

Tämän tutkielman tavoitteena oli selvittää, miten Venäjää vastaan asetetut pakotteet, etenkin talouspakotteet, ovat vaikuttaneet maan talouskasvuun. Tutkimme, miten yksittäiset talouden kasvutekijät ovat muuttuneet pakotteiden jälkeisessä ajassa, miten sotateollisuus on vaikuttanut talouden kehitykseen sekä analysoineet, miltä Venäjän pitkäaikainen talouskasvu näyttää. Tutkimus yhdisti asiantuntijahaastattelut, aikasarja-analyysin sekä regressiomallit muodostaakseen kuvan Venäjän talouskehityksestä vuosina 2000–2025.

Keskeisenä metodologisena menetelmänä käytettiin menoerämenetelmää bruttokansantuotteen tarkastelussa, jolloin analyysi keskittyi erityisesti investointien, julkisten menojen, säästämisasteen sekä T&K-menojen tarkasteluun. Asiantuntijahaastatteluissa kysymykset liittyivät lähinnä Venäjän sopeutumisstrategioihin eli siihen, miten maa on pyrkinyt minimoimaan pakotteiden negatiiviset vaikutukset talouteensa ja millaisia vaikutuksia näillä toimilla on ollut niin Venäjälle kuin globaalillekin talousympäristölle.

Ensimmäinen tutkimuskysymys käsitteli talouden keskeisiä kasvutekijöitä. On selvää, että Venäjän talouskasvun suunta on muuttunut selvästi vuoden 2014 pakotteiden jälkeen: keskimääräinen talouskasvun taso laski vuoden 2014 jälkeen noin 3,5 prosenttiyksikköä. Regressiomallit osoittivat, että ennen pakotteita säästämisasteella oli tilastollisesti merkitsevä ja positiivinen yhteys talouskasvuun. Vaikutus kuitenkin heikkeni huomattavasti vuoden 2014 jälkeen, mikä viittaa siihen, että talouden säästöjä ei pakotteiden jälkeisessä ajassa kyetty kanavoimaan tehokkaasti kasvua tuottaviin investointeihin. Julkisten menojen vaikutus oli tarkastelujakson aikana negatiivinen. Julkisen kulutuksen osuus on ollut tärkeä analysoitava muuttuja läpi tutkielman ja sen negatiivinen yhteys talouskasvuun kertoo siitä, että julkinen sektori on esimerkiksi käyttänyt menoja lähinnä taloutta vakauttaviin toimiin, kuten shokkien vaimentamiseen. Julkisia menoja on myös todennäköisesti kohdennettu sellaisiin tekijöihin, jotka eivät suoraan tuota talouskasvua, esimerkiksi hallinnollisiin kuluihin tai turvallisuussektoriin.

T&K-menoilla havaittiin olevan voimakkain vaikutus talouskasvuun. Kuitenkin, kun tarkasteluun otettiin mukaan eri tekijöiden yhteisvaikutuksia, T&K-menojen vaikutus ei enää erottunut yhtä selvästi. Tämä viittaa siihen, ettei yksin T&K-menoihin panostaminen riitä talouskasvun kiihdyttämiseksi vaan sen hyödyt realisoituvat vain tietyissä olosuhteissa ja sen roolia tulee pitää tärkeänä osana laajempaa talouspolitiikkaa.

Toinen tutkimuskysymys liittyi sotateollisuuden kasvuun ja sen vaikutuksiin BKT:n kehityksessä. Analyysin mukaan sotilasmenot olivat talouskasvua hidastava tekijä ennen pakotteita, mutta tilanne muuttui vuoden 2014 jälkeen. Sotilasteollisuus nousi entistä tärkeämmäksi teollisuuden alaksi ja se integroitu tehokkaammin talouden rakenteisiin, jolloin sen negatiivinen vaikutus talouskasvuun pieneni. Kehitys ei kuitenkaan ole kestävää pitkällä aikavälillä – haastateltavilla oli yhteneväinen näkemys siitä, että Venäjän talouden kääntyminen sotataloudeksi ja maan entistä rajumman sulkeutuneisuuden seurauksena pitkän aikavälin positiiviset vaikutukset ovat epätodennäköisiä. Sotateollisuuden roolin kasvattaminen syrjäyttää esimerkiksi T&K-menojen kehityksen ja ideoiden vapaan leviämisen. Tästä seuraa talouden yksipuolistumista, peruspalveluiden heikkenemistä ja riippuvuuden lisääntymistä muista valtioista, kuten Kiinasta.

Se, kuinka tehokkaita tai toimivia Venäjän käyttämät sopeutumisstrategiat ovat, on vaikea todeta. Toisaalta Venäjän BKT on pysynyt olosuhteisiin nähden hyvällä tasolla ja Venäjän jopa yllättävä, nopea toipuminen hetkellisestä talouskasvun hidastumisesta yllätti pakotekoalition jäsenet. Kuitenkin BKT:n kasvitrendissä on nähtävissä negatiivinen laskusuunta eivätkä haastateltavatkaan usko, että Venäjän talous kykenee ylläpitämään talouskasvuaan enää kauaa. Vastaan on tulossa kapasiteettirajoitteet ja öljyrahastojen sekä talouden sisäisten rahoituskeinojen ehtyminen.

Loppuun mainittakoon, että tutkielman ajankohtaisuuden takia aineiston havaintomäärä jäi melko pieneksi, mikä vaikuttaa myös esimerkiksi julkisten menojen ja T&K-menojen tilastolliseen merkitsevyyteen. Esimerkiksi T&K-menot voivat realisoitua vasta

vuosienkin päästä, minkä takia aiheeseen olisi mielekästä palata esimerkiksi viiden vuoden kuluttua. Koska sota Ukrainassa ja epävarmuus rauhasta jatkuvat tutkielman valmistumisen jälkeen, on myös mainittava, että tutkielman tulokset etenkin pitkäaikaisen talouskasvun näkökulmasta ovat arvioita. Siihen, toteutuvatko tässä tutkielmassa esitellyt kehityskulut, olisi hyvä palata, kun sota on loppunut ja tilanteen todelliset vaikutukset realisoituvat Venäjän taloudessa.

## Lähteet

- Aghion, P., Akcigit, U. & Howitt, P. (21.05.2014). Chapter 5: The Schumpeterian Model. New Growth Economics. Brown University. Noudettu 8.2.2025 osoitteesta [https://www.brown.edu/Departments/Economics/Faculty/Peter\\_Howitt/2070-2015/Ch5-Schumpeter\\_140521.pdf](https://www.brown.edu/Departments/Economics/Faculty/Peter_Howitt/2070-2015/Ch5-Schumpeter_140521.pdf)
- Akindinova, N., Kuzminov, Y., & Yasin, E. (2016-09). Russia's economy: Before the long transition. Russian journal of economics (Moskva), 2(3), 219-245. <https://doi.org/10.1016/j.ruje.2016.08.001>
- Aleksashenko, S. (2012-01). Russia's economic agenda to 2020. International affairs (London), 88(1), 31-48. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2346.2012.01055.x>
- Astrov, V., Kochnev, A., Scheckenhofer, L., Stamer, V. & Teti, F. (2024). Monitoring the Impact of sanctions on the Russian Economy. EconPol Policy Report, No. 46, CESifo GmbH, Munich, Germany. <https://hdl.handle.net/10419/302451>
- Bergmann, M., Snegovaya, M., Dolbaia, T. & Fenton, N. (2023). Russia's Sanctions Adaptation Strategy. In Out of Stock?: Assessing the Impact of Sanctions on Russia's Defense Industry (pp. 17–21). Center for Strategic and International Studies (CSIS). <http://www.jstor.org/stable/resrep48858.7>
- BOFIT Venäjä-ennuste 2023–2024. (14.9.2023). BOFIT Venäjä-ryhmä, Suomen Pankki, Suomen Pankin nousevien talouksien tutkimuslaitos, (BOFIT). Noudettu 25.5.2025 osoitteesta <https://publications.bof.fi/bitstream/handle/10024/53103/bve0223.pdf>
- Callen, T. (n.d.). Gross domestic product: an economy's all. International Monetary Fund. Noudettu 26.1.2025 osoitteesta <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/Series/Back-to-Basics/gross-domestic-product-GDP>
- Connolly, R. (4.12.2018). Russia's Response to Sanctions: How Western Sanctions Reshaped Political Economy in Russia. Cambridge University Press. Noudettu 5.6.2025 osoitteesta [Russia's Response to Sanctions: How Western Sanctions Reshaped Political Economy in Russia — Russia in Global Affairs](https://www.cambridge.org/core/books/russia-s-response-to-sanctions/9781108834444)

- Countering Russian sanctions evasion - guidance for exporters. (25.2.2025). UK Office of Trade and Sanctions Implementation. Noudettu 5.6.2025 osoitteesta <https://www.gov.uk/government/publications/countering-russian-sanctions-evasion-and-circumvention/countering-russian-sanctions-evasion-guidance-for-exporters>
- de Galbert, S. (2015). A Year of Sanctions Against Russia—Now What?: A European Assessment of the Outcome and Future of Russia Sanctions. Center for Strategic & International Studies.
- Drapkin, I., Sidorov, K., & Mariev, O. (2022). The effect of sanctions on EU-russia trade: The study for 2015 – 2019 1. Ekonomicky Casopis, 70(9), 743–767. <https://doi.org/10.31577/ekoncas.2022.09-10.04>
- Ennuste Venäjän talouden kehityksestä vuosiksi 2025–2027. (24.3.2025). BOFIT. Noudettu 28.3.2025 osoitteesta <https://www.bofit.fi/fi/ennusteet/viimeisin-venaja-ennuste/>
- EU on asettanut uusia mittavia pakotteita Venäjän toiminnan johdosta. (26.2.2022). Ulkoministeriö. Noudettu 17.1.2025 osoitteesta [https://um.fi/ajankohtaista/-/asset\\_publisher/gc654PySnjTX/content/eu-on-asettanut-uusia-mittavia-pakotteita-venajan-toiminnan-johdosta](https://um.fi/ajankohtaista/-/asset_publisher/gc654PySnjTX/content/eu-on-asettanut-uusia-mittavia-pakotteita-venajan-toiminnan-johdosta)
- EU sanctions against Russia. (16.12.2024). European Council. Noudettu 17.1.2025 osoitteesta <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia/>
- EU:n käyttämät pakotetyypit. (12.4.2024). Eurooppa-neuvosto. Noudettu 9.1.2025 osoitteesta <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/sanctions-different-types/>
- Fernando, J. (26.1.2025). Gross Domestic Product (GDP) Formula and How to Use It. Investopedia. Noudettu 26.1.2025 osoitteesta <https://www.investopedia.com/terms/g/gdp.asp#toc-gdp-formula>
- Giannetti, B., Agostinho, F., Almeida, C., & Huisingh, D. (15.1.2025). A review of limitations of GDP and alternative indices to monitor human wellbeing and to

- manage eco-system functionality. *Journal of cleaner production*, 87, 11-25.  
<https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.10.051>
- Gray, E., & Grimaud, A. (2016). The lindahl equilibrium in schumpeterian growth models: Knowledge diffusion, social value of innovations and optimal R&D incentives. *Journal of Evolutionary Economics*, 26(1), 101–142.  
<https://doi.org/10.1007/s00191-015-0417-5>
- Gutmann, J., Neuenkirch, M., & Neumeier, F. (2024-02). Do China and Russia undermine Western sanctions? Evidence from DiD and event study estimation. *Review of international economics*, 32(1), 132-160. <https://doi.org/10.1111/roie.12716>
- Ha, J., & Howitt, P. (06/2007). Accounting for Trends in Productivity and R&D: A Schumpeterian Critique of Semi-Endogenous Growth Theory. *Journal of money, credit and banking*, 39(4), 733-774. <https://doi.org/10.1111/j.1538-4616.2007.00045.x>
- Haapakoski, K., Seppänen-Järvelä, R. & Åkerblad, L. (2019). Monimenetelmällisen tutkimuksen integroivat strategiat. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (2019):3, s. 332–339.  
 Noudettu 4.4.2025 osoitteesta  
[https://www.iulkari.fi/bitstream/handle/10024/138276/YP1903\\_Seppanen-Jarvelaym.pdf?sequence=2](https://www.iulkari.fi/bitstream/handle/10024/138276/YP1903_Seppanen-Jarvelaym.pdf?sequence=2)
- Hamunen, E. (10.11.2009). Kansantalouden tilinpidossa on paljon muutakin kuin bkt. *Tilastokeskus*.  
 Noudettu 30.1.2025 osoitteesta  
[https://stat.fi/artikkelit/2009/art\\_2009-11-10\\_002.html](https://stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-11-10_002.html)
- Hartikainen, J. (16.12.2024). EU iskee uusilla pakotteilla Venäjän varjo-laivastoon. *Helsingin Sanomat*.  
 Noudettu 16.1.2025 osoitteesta  
<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010905435.html>
- Hufbauer, G. C. S., Hufbauer, G. C., Schott, J. J., Elliott, K. A., Oegg, B., Schott, J., & Elliott, K. (2009). *Economic Sanctions Reconsidered*. Peterson Institute for International Economics.
- Impact of sanctions on the Russian economy. (n.d.). European Council. Noudettu 16.1.2025 osoitteesta

<https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/impact-sanctions-russian-economy/#0>

International Monetary Fund. (Lokakuu, 2024). World Economic Outlook database:

October 2024. Noudettu 17.1.2025 osoitteesta  
[https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2024/October/weo-report?c=922,&s=NGDP\\_RPCH,&sy=2013&ey=2025&ssm=0&scsm=1&ssc=0&ssd=1&ssc=0&sic=0&sort=country&ds=.&br=1](https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2024/October/weo-report?c=922,&s=NGDP_RPCH,&sy=2013&ey=2025&ssm=0&scsm=1&ssc=0&ssd=1&ssc=0&sic=0&sort=country&ds=.&br=1)

Ivkovic, A. F. (1.1.2016). Limitations of the GDP as a measure of progress and well-being.

Ekonomski vjesnik, 29(1), 257-272. Noudettu 1.2.2025 osoitteesta  
<https://www.proquest.com/scholarly-journals/limitations-gdp-as-measure-progress-well-being/docview/1802590322/se-2>

Jones, C. I. (2002). Introduction to economic growth (2. ed.). Norton.

Kahoun, J., & Sixta, J. (1.12.2023). Regional GDP Compilation: Production, Income and Expenditure Approach. Statistika (Prague, Czech Republic), 93(4), 24-36.

Kallinen, T. & Kinnunen, T. (2021A). Litterointi. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja.

Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Noudettu 4.4.2025 osoitteesta  
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus>

Kallinen, T. & Kinnunen, T. (2021B). Etnografia. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja.

Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Noudettu 6.4.2025 osoitteesta  
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>

Korhonen, I., Parviainen, S., Simola, H. & Solanko, L. (24.02.2025). Kolme vuotta hyökkäyssotaa: Miten Venäjän talous on muuttunut? BOFIT Policy Brief, No. 2/2025, Suomen Pankki, Suomen Pankin nousevien talouksien tutkimuslaitos, (BOFIT). <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025022513905>

Korhonen, I., Simola, H. & Solanko, L. (2018). Sanctions, countersanctions and Russia: Effects on economy, trade and finance, BOFIT Policy Brief, No. 4/2018, Bank of Finland, Institute for Economies in Transition (BOFIT). <https://nbn-resolving.de/urn:nbn:fi:bof-201805301586>

Kumari, J., & Kumpawat, S. (2023). A study of sectoral contribution in GDP growth with special reference to expenditure method. Journal of management & research.

- Sankalpa, 13(2), 38-49. Noudettu 30.1.2025 osoitteesta <https://www.proquest.com/scholarly-journals/study-sectoral-contribution-gdp-growth-with/docview/3134877282/se-2>
- Measuring the Non-Observed Economy: A Handbook. (2002). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264175358-en>
- Morgan, T. C., Syropoulos, C., & Yotov, Y. V. (2023). Economic Sanctions: Evolution, Consequences, and Challenges. *The Journal of economic perspectives*, 37(1), 3-30. <https://doi.org/10.1257/jep.37.1.3>
- Nureev, R., & Petrakov, P. (06/2016). Economic sanctions against Russia: Expectations and reality. *The Business and Management Review*, 7(5), 165-176.
- Pakotteet ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa. (n.d.). Ulkoministeriö. Noudettu 9.1.2025 osoitteesta <https://um.fi/pakotteet-ja-venajan-hyokkays-ukraina>
- Parviala, A. (19.5.2025). Öljyn hinta laskee, ja se tietää Venäjälle isoja ongelmia. *Yle*. Noudettu 25.5.2025 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20162065>
- Pietak, L. (1.3.2014). Review of theories and models of economic growth. *Comparative economic research. Central and Eastern Europe*, 17(1), 45-60. <https://doi.org/10.2478/cer-2014-0003>
- Prokopenko, A. (9.1.2025). Russia's Economic Gamble: The Hidden Cost of War-Driven Growth. *The Moscow Times*. Noudettu 3.6.2025 osoitteesta <https://www.themoscowtimes.com/2025/01/09/russias-economic-gamble-the-hidden-costs-of-war-driven-growth-a87548>
- Rosefielde, S. (2024). Impairing Globalization: The Russo-Ukrainian War, Western Economic Sanctions and Asset Seizures. *Journal of risk and financial management*, 17(9), 402. <https://doi.org/10.3390/jrfm17090402>
- Ross, S. (19.5.2024). Calculating GDP With the Income Approach. *Investopedia*. Noudettu 30.1.2025 osoitteesta <https://www.investopedia.com/ask/answers/070715/how-do-you-calculate-gdp-income-approach.asp#toc-formula-for-income-approach>
- Sanctions adopted following Russia's military aggression against Ukraine. (n.d.). European Commission. Noudettu 17.3.2025 osoitteesta

[https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures/sanctions-adopted-following-russias-military-aggression-against-ukraine\\_en#overview-of-sanctions-in-place](https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures/sanctions-adopted-following-russias-military-aggression-against-ukraine_en#overview-of-sanctions-in-place)

Sanghi, A., Freije-Rodriguez, S. & Umapathi, N. (8.6.2021). How has Russia's economy fared in the pandemic era? World Bank Group. Noudettu 17.1.2025 osoitteesta <https://www.worldbank.org/en/news/opinion/2021/06/08/how-has-russia-s-economy-fared-in-the-pandemic-era>

Sanus, E., Akgül - Açıkmeşe, S., & Karaoguz, H. E. (2024-09). The EU's Autonomous Sanctions Against Russia in 2014 Versus 2022: How Does the Bureaucratic Politics Model Bring in the Institutional 'Balance of Power' Within the EU? Journal of common market studies, 62(5), 1278-1295. <https://doi.org/10.1111/jcms.13565>

Simola, H. (12.4.2023). What the literature says about the effects of sanctions on Russia. BOFIT Policy Brief, No. 8/2023, Bank of Finland, Institute for Economies in Transition (BOFIT). <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023041236162>

Simola, H. (20.1.2023). Miksi Venäjän talous ei ole supistunut niin paljon kuin keväällä odotettiin? Euro & Talous. Noudettu 16.1.2025 osoitteesta <https://www.eurojatalous.fi/fi/blogit/2023/miksi-venajan-talous-ei-ole-supistunut-niin-paljon-kuin-kevaalla-odotettiin/>

Soinne, K. (20.10.2015). Mikä on bruttokansantuote ja mitä se mittaa? Tilastokeskus. Noudettu 30.1.2025 osoitteesta <https://www.slideshare.net/slideshow/mik-on-bruttokansantuote-ja-mit-se-mittaa-katri-soinne/54303255#2>

Solanko, L. (11.2.2025). Ruuhkaa Itämerellä. Euro & Talous. Noudettu 5.6.2025 osoitteesta <https://www.eurojatalous.fi/fi/blogit/2025/ruuhkaa-itamerella/>

Solanko, L. (4.9.2024). Pakotteet ovat kuin monimutkainen strategiapeli – ja me pelaamme pääsääntöisesti hyvin. Euro & Talous. Noudettu 23.1.2025 osoitteesta <https://www.eurojatalous.fi/fi/blogit/2024/pakotteet-ovat-kuin-monimutkainen-strategiapeli-ja-me-pelaamme-paasaantoisesti-hyvin/>

Solow Growth Model. (n.d.). Corporate Finance Institute. Noudettu 6.1.2025 osoitteesta <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/economics/solow-growth-model/>

- Stock, J. H., & Watson, M. W. (2020). Introduction to econometrics (Fourth edition. Global edition.). Pearson.
- Sørensen, P. B., & Whitta-Jacobsen, H. J. (2022). Introducing advanced macroeconomics: Growth and business cycles (Third edition.). Oxford University Press.
- Thach, N. N. (2021). How have NESTs grown? Explanations based on endogenous growth theory. *Cogent economics & finance*, 9(1), 1-22.  
<https://doi.org/10.1080/23322039.2021.1913847>
- Theories of economic growth. (2001). European competitiveness report 2001, Annex II. Noudettu 2.6.2025 osoitteesta <https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fdocsroom%2Fdocuments%2F3006%2Fattachments%2F1%2Ftranslations%2Fen%2Fconditions%2Fnative&psig=AOvVaw3DKVbV8lqWK3j4BLfFFlOq&ust=1748968622500000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CAQQn5wMahcKEwj4p9CCItONAxUAAAAAHQAAAAAQBA>
- Theories of Growth. (n.d.). Corporate Finance Institute. Noudettu 7.1.2025 osoitteesta <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/economics/theories-of-growth/>
- Tietoa EU:n Venäjän vastaisista pakotteista. (24.2.2025). Eurooppa-neuvosto. Noudettu 2.3.2025 osoitteesta <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/sanctions-against-russia-explained/#sanctions>
- Tregub, C. (21.2.2025). Russian war economy: going up before going down? Friends of Europe. Noudettu 25.5.2025 osoitteesta <https://www.friendsofeurope.org/insights/critical-thinking-russian-war-economy-going-up-before-going-down/>
- Tregub, C. (21.2.2025). Russian war economy: going up before going down? Friends of Europe. Noudettu 3.6.2025 osoitteesta <https://www.friendsofeurope.org/insights/critical-thinking-russian-war-economy-going-up-before-going-down/>
- van Bergeijk, P. (2022). Economic sanctions and the Russian war on Ukraine: a critical comparative appraisal. International Institute of Social Studies (ISS). ISS working

papers. General series No. 699.

<https://pure.eur.nl/ws/files/51751545/wp699.pdf>

Venäjä-tilastot. (n.d.). Suomen Pankin nousevien talouksien tutkimuslaitos. Noudettu 9.1.2025 osoitteesta <https://www.bofit.fi/fi/seuranta/tilastot/venaja-tilastot/>

Venäjä: Pakotteet. (20.12.2024). Ulkoministeriö. Noudettu 9.1.2025 osoitteesta [https://um.fi/pakotteet-maittain/-/asset\\_publisher/4MioQZzZJNV0/content/ukrainan-tilanne-pakotteet/385142](https://um.fi/pakotteet-maittain/-/asset_publisher/4MioQZzZJNV0/content/ukrainan-tilanne-pakotteet/385142)

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan: EU hyväksyi 15. pakotepaketin. (16.12.2024). Eurooppa-neuvosto. Noudettu 9.1.2025 osoitteesta <https://www.consilium.europa.eu/fi/press/press-releases/2024/12/16/russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-eu-adopts-15th-package-of-restrictive-measures/>

Vesala, L. (14.9.2023). Sota kasvattaa Venäjän taloutta hyvinvoinnin kustannuksella. Euro ja talous, Suomen Pankki. Noudettu 25.5.2025 osoitteesta <https://www.eurojatalous.fi/fi/blogit/2023/sota-kasvattaa-venajan-taloutta-hyvinvoinnin-kustannuksella/>

What are the sanctions on Russia and have they affected its economy? (23.2.2024). BBC. Noudettu 20.3.2025 osoitteesta <https://www.bbc.com/news/world-europe-60125659>

## Liitteet

### Liite 1. Regressiomallit

**Taulukko 2:** Newey–West-estimoitu regressiomalli, jossa talouskasvua selittävinä muuttujina ovat säästämistä, julkinen kulutus sekä T&K-menot.

```
. newey gdp_growth savings_pct dln_gov_expenditure_pct gerd_pct, lag(1)
```

```
Regression with Newey-West standard errors      Number of obs      =          22
maximum lag: 1                                F( 3,              18) =          15.09
                                                Prob > F            =          0.0000
```

gdp_growth	Newey-West		t	P> t	[95% Conf. Interval]	
	Coef.	Std. Err.				
savings_pct	.6941231	.4407614	1.57	0.133	-.2318823	1.620128
dln_gov_expend	-27.9751	11.79988	-2.37	0.029	-52.76573	-3.184472
gerd_pct	20.06218	4.263808	4.71	0.000	11.10425	29.02011
_cons	-37.49378	12.85585	-2.92	0.009	-64.50293	-10.48464

Mallin selitysaste  $R^2=0.4547$ . Laskettu OLS-regressiosta.

**Taulukko 3:** Newey–West-estimoitu regressiomalli, jossa talouskasvua selittävänä muuttujana on säästämistä ja malliin sisältyy dummy-muuttuja post2014 sekä interaktiotermit.

```
. newey gdp_growth c.savings_pct##i.post2014, lag(1)
```

```
Regression with Newey-West standard errors      Number of obs      =          26
maximum lag: 1                                F( 3,              22) =          12.66
                                                Prob > F            =          0.0001
```

gdp_growth	Newey-West		t	P> t	[95% Conf. Interval]	
	Coef.	Std. Err.				
savings_pct	1.175829	.3645294	3.23	0.004	.4198417	1.931817
1.post2014	21.98095	13.52768	1.62	0.118	-6.073751	50.03565
post2014#						
c.						
savings_pct						
1	-.9424584	.4808569	-1.96	0.063	-1.939695	.0547777
_cons	-27.11219	10.30099	-2.63	0.015	-48.47513	-5.749249

Mallin selitysaste  $R^2=0.5669$ . Laskettu OLS-regressiosta.

**Taulukko 4:** Newey–West-estimoitu regressiomalli, jossa talouskasvua selittävänä muuttujana on julkiset menot ja malliin sisältyy dummy-muuttuja post2014 sekä interaktiotermin.

```
. newey gdp_growth c.dlnGov_expenditure_pct##i.post2014, lag(1)
```

```
Regression with Newey-West standard errors      Number of obs      =      25
maximum lag: 1                                F( 3, 21)          =      7.53
                                                Prob > F           =      0.0013
```

gdp_growth	Newey-West		t	P> t	[95% Conf. Interval]	
	Coef.	Std. Err.				
dlnGov_expenditure_pct	-32.68493	18.97654	-1.72	0.100	-72.14881	6.778949
1.post2014	-3.265554	1.207596	-2.70	0.013	-5.776887	-.7542215
post2014#c.dlnGov_expenditure_pct						
1	9.452952	20.64845	0.46	0.652	-33.48785	52.39375
_cons	4.858702	1.050052	4.63	0.000	2.674999	7.042404

Mallin selitysaste  $R^2=0.4726$ . Laskettu OLS-regressiosta.

**Taulukko 5:** Newey–West-estimoitu regressiomalli, jossa talouskasvua selittävänä muuttujana on sotilasmenot ja malliin sisältyy dummy-muuttuja post2014 sekä interaktiotermin.

```
. newey gdp_growth c.dln_military_pct##i.post2014, lag(1)
```

```
Regression with Newey-West standard errors      Number of obs      =      23
maximum lag: 1                                F( 3, 19)          =      8.75
                                                Prob > F           =      0.0007
```

gdp_growth	Newey-West		t	P> t	[95% Conf. Interval]	
	Coef.	Std. Err.				
dln_military_pct	-39.16112	11.47642	-3.41	0.003	-63.18155	-15.14069
1.post2014	-3.510588	1.037684	-3.38	0.003	-5.682486	-1.33869
post2014#c.dln_military_pct						
1	31.15484	12.55516	2.48	0.023	4.876582	57.43311
_cons	5.011345	.856583	5.85	0.000	3.218496	6.804193

Mallin selitysaste  $R^2=0.6242$ . Laskettu OLS-regressiosta.



## **Liite 2. Haastattelukysymykset**

Haastattelija: Vilja Härkönen

### **Alustus**

1. Miten Venäjän talousympäristö on muuttunut pakotteiden käyttöönoton jälkeen?
2. Miten vuodesta 2014 asetut pakotteet ja niiden tehokkuus eroavat tuoreimmista vuodesta 2022 asetetuista pakotteista?

### **Venäjän sopeutumisstrategioista**

3. Millaisia konkreettisia sopeutumisstrategioita Venäjän hallinto ja yritykset ovat käyttäneet vastatakseen pakotteiden asettamiin haasteisiin?
4. Kuinka tehokkaita nämä sopeutumisstrategiat ovat olleet?
5. Onko jokin tietty toimiala tai yritysryhmä ollut erityisen taitava pakotteiden kiertämisessä tai vaikutusten minimoimisessa?
6. Mitä merkitystä kolmansilla mailla on ollut pakotteiden kiertämisessä tai kaupan kanavoimisessa?
7. Miten Venäjän maksutaseen yli- tai alijäämä vaikuttaa velan määrään ja maan taloudelliseen kestävyYTEEN?

### **Pitkäaikaisen talouskasvun näkökulma**

8. Missä määrin uskotte, että Venäjän sopeutumisstrategiat vaikuttavat sen talouden pitkäaikaiseen kehitykseen?
9. Millaisia rakenteellisia muutoksia voitte tunnistaa taloudessa?
10. Kuinka arvioisitte Venäjän kykyä säilyttää esim. teknologisen kehityksen tasonsa ilman pääsyä länsimaisiin innovaatioihin ja investointeihin?
11. Mitä uskotte tapahtuvan taloudelle, kun sota joskus loppuu ja sotataloutta ei enää tarvita?

### **Muut**

12. Venäjän talouslukujen luotettavuus – Kuinka paljon niissä on ilmaa?
13. Mitä muuta haluaisitte kertoa vielä aiheesta, mitä en osannut kysyä?